

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

Л. С. Філатова

**РОБОЧИЙ ЗОШИТ
З НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ
«ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ»**

*Методичні рекомендації
для здобувачів вищої освіти педагогічних університетів
за спеціальністю 013 Початкова освіта*

**Здобувача вищої освіти
факультету початкового навчання
III курсу ____ групи**

ПІБ

Харків

УДК 37.011.3-051(076)

Ф51

Укладач: Л. С. Філатова

Рецензенти:

Гриньова В.М. доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Шпак В. П. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Філатова Л. С.

Ф51 Робочий зошит з навчального курсу «Педагогічна майстерність».
Спеціальність : 013 Початкова освіта : методичні рекомендації для викладачів і здобувачів вищої освіти педагогічних університетів / ХНПУ імені Г. С. Сковороди ; авт.-уклад. : Л. С. Філатова. – 6-те вид., перероб. і доп. Харків : ХНПУ, 2022. 144 с.

*Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
протокол № 3 від 16 березня 2022 р.*

Видано за рахунок укладача

У методичних рекомендаціях до навчального курсу «Педагогічна майстерність» запропоновано систему вправ, схем, таблиць, завдань творчого характеру, виконання яких сприятиме оволодінню основними показниками педагогічної майстерності. Органічне поєднання теоретичного та практичного компонентів допоможе в осмисленні провідних тенденцій педагогічної діяльності, стане в нагоді під час опрацювання курсу, допоможе здійснити діагностику щодо сформованості відповідних умінь та визначить шляхи самоосвіти.

Робочий зошит рекомендовано для роботи здобувачів вищої освіти факультету початкового навчання, аспірантів, викладачів, методистів, учителів закладів загальної середньої освіти.

УДК 37.011.3-051(076)

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2022.
Філатова Л. С. 2022

ЗМІСТ

ЛЕКЦІЇ:

Лекція № 1.	5
Тема 1.1. Педагогічна діяльність і педагогічна майстерність.....	
Лекція № 2.	
Тема 1.2. Педагогічна майстерність учителя та її елементи.....	10
Лекція № 3.	
Тема 1.2.1. Зовнішня техніка вчителя.....	14
Лекція № 4.	
Тема 1.2.2. Внутрішня техніка вчителя.....	19
Лекція № 5.	
Тема 1.3. Педагогічна культура вчителя.....	26
Лекція № 6.	
Тема 1.4. Педагогічна майстерність як мистецька дія.....	30
Лекція № 7.	
Тема 1.5. Професійне самовиховання вчителя.....	33
Лекція № 8.	
Тема 2.1. Сутність і зміст педагогічного спілкування.....	37
Лекція № 9.	
Тема 2.2. Структура і стиль педагогічного спілкування.....	40
Лекція № 10.	
Тема 2.3. Педагогічна етика. Педагогічний такт.....	44
Лекція № 11.	
Тема 4.1. Педагогічні конфлікти: профілактика та розв'язання.....	48
Лекція № 12.	
Тема 4.2. Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти.....	52

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ:

Семінарське заняття № 1.	
Тема 1.1. Педагогічна діяльність і педагогічна майстерність.....	57
Семінарське заняття № 2.	
Тема 1.2. Педагогічна майстерність учителя та її елементи.....	66
Семінарське заняття № 3.	
Тема 1.2.1. Зовнішня техніка вчителя.....	72
Семінарське заняття № 4.	
Тема 1.2.2. Внутрішня техніка вчителя.....	77

Семінарське заняття № 5.	
Тема 1.5. Професійне самовиховання вчителя.....	85
Семінарське заняття № 6.	
Тема 2.1. Сутність і зміст педагогічного спілкування.....	91
Семінарське заняття № 7.	
Тема 2.2. Структура і стиль педагогічного спілкування.....	95
Семінарське заняття № 8.	
Тема 2.3. Педагогічна етика. Педагогічний такт.....	101
Семінарське заняття № 9.	
Тема 3.1. Проблеми взаємодії вчителя та учнів.....	106
Семінарське заняття № 10.	
Тема 3.2. Особливості побудови уроку на засадах діалогічної взаємодії.....	111
Семінарське заняття № 11.	
Тема 4.1. Педагогічні конфлікти: профілактика та розв'язання.....	114
Семінарське заняття № 12.	
Тема 4.2. Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти.....	121

«ШКОЛА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ»: ДЕНЬ У ШКОЛІ

День 1.

Тема 1. Педагогічна майстерність учителя та її елементи. Педагогічна техніка вчителя. Професіограма вчителя.....	131
--	-----

День 2.

Тема 2. Сутність і зміст педагогічного спілкування.....	136
---	-----

День 3.

Тема 3. Проблеми взаємодії вчителя та учнів.....	139
--	-----

День 4.

Тема 4. Педагогічні конфлікти: профілактика та розв'язання.....	142
---	-----

Питання до заліку.....	145
------------------------	-----

Розподіл балів, які отримують здобувачів вищої освіти	146
---	-----

Лекція № 1 (2 год.)

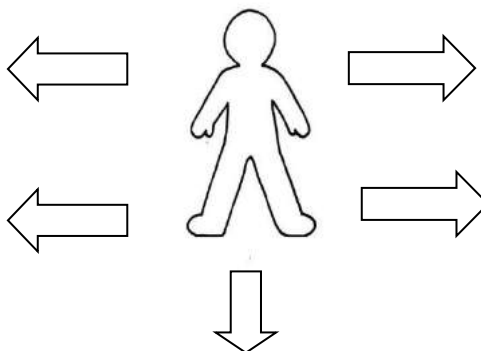
Тема 1.1. Педагогічна діяльність і педагогічна майстерність.

1. Виникнення та становлення педагогічної професії, її своєрідність, перспективи розвитку.
2. Сутність педагогічної діяльності: структура, функції, види, особливості.
3. Психолого-педагогічна модель діяльності сучасного вчителя.
4. Роль учителя початкових класів у сучасному суспільстві. Професіограма вчителя початкових класів.

1. Виникнення та становлення педагогічної професії, її своєрідність, перспективи розвитку

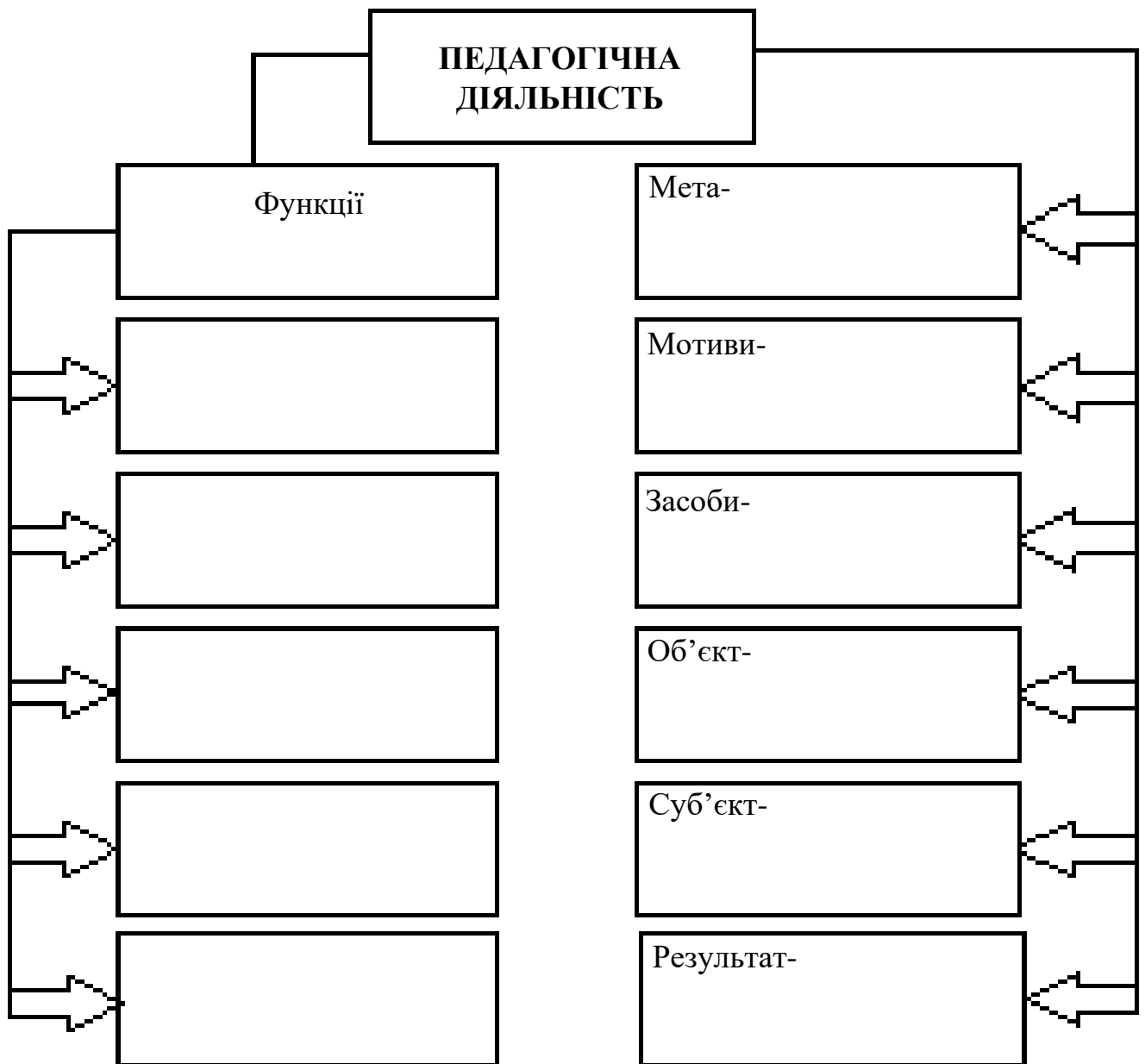
Професія – _____
_____
_____
_____

5 типів професій:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

2. Сутність педагогічної діяльності: структура, функції, види, особливості

Особливості педагогічної діяльності:

---

3. Психолого-педагогічна модель діяльності сучасного вчителя:

Загальногромадянські риси: _____

Морально-педагогічні якості: _____

Індивідуально-психологічні особливості: _____

Лекція № 2 (2 год.)

Тема 1.2. Педагогічна майстерність учителя та її елементи.

1. Поняття педагогічної майстерності, її компоненти:
  - 1.1. Гуманістична спрямованість;
  - 1.2. Професійна компетентність;
  - 1.3. Педагогічні здібності;
  - 1.4. Педагогічна техніка.
2. Рівні оволодіння педагогічної майстерністю.

1. Поняття педагогічної майстерності, її компоненти

Першим ввів поняття «майстерність вихователя» _____
« _____
_____
_____».

Продовжив розвиток теорії про педагогічну майстерність _____
« _____
_____
_____».

Педагогічна майстерність – _____
_____
_____

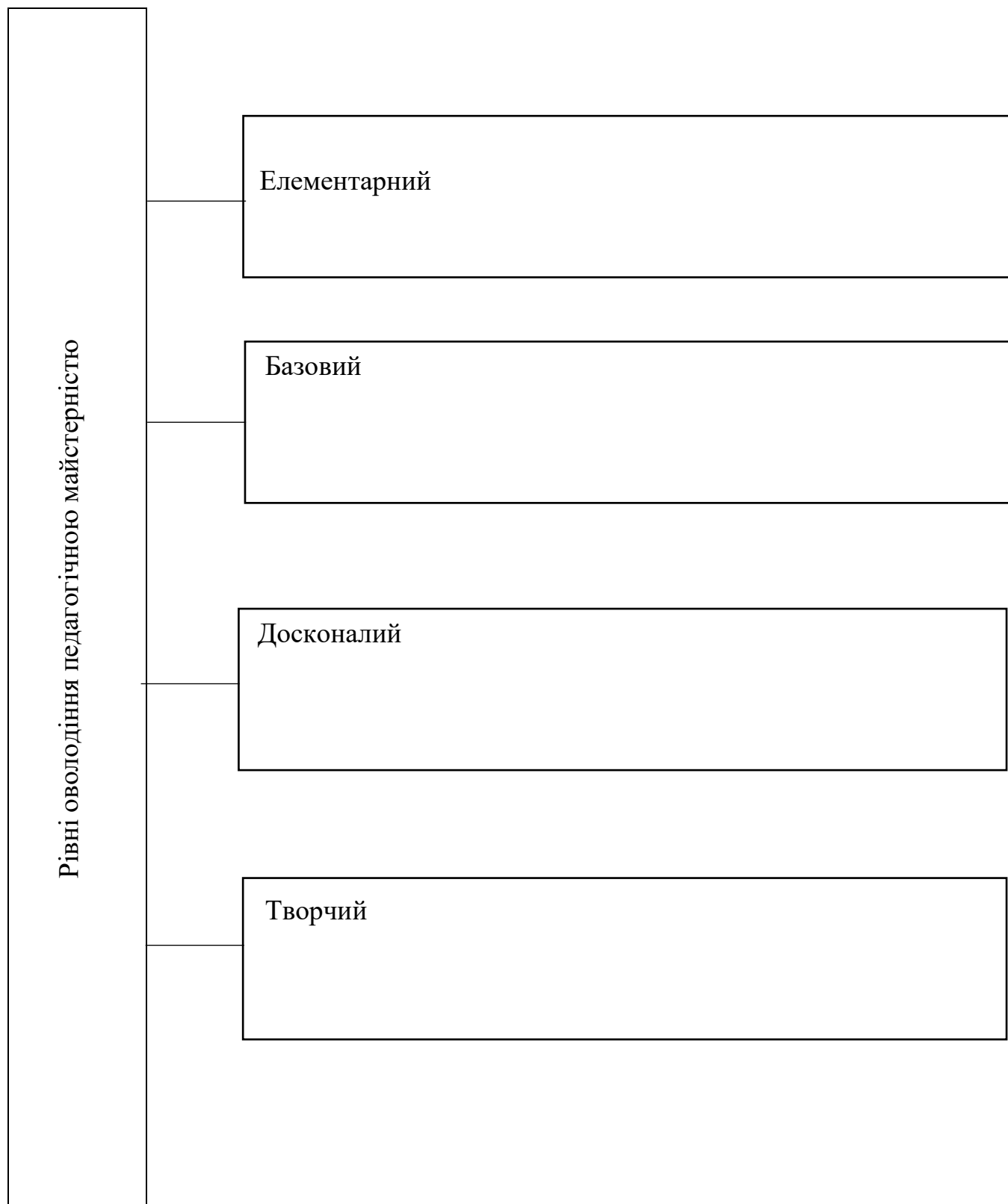
Компоненти педагогічної майстерності:

A blank sheet of white paper with 28 horizontal black lines, spaced evenly down the page, providing a template for handwriting practice.

3. Рівні оволодіння педагогічною майстерністю:

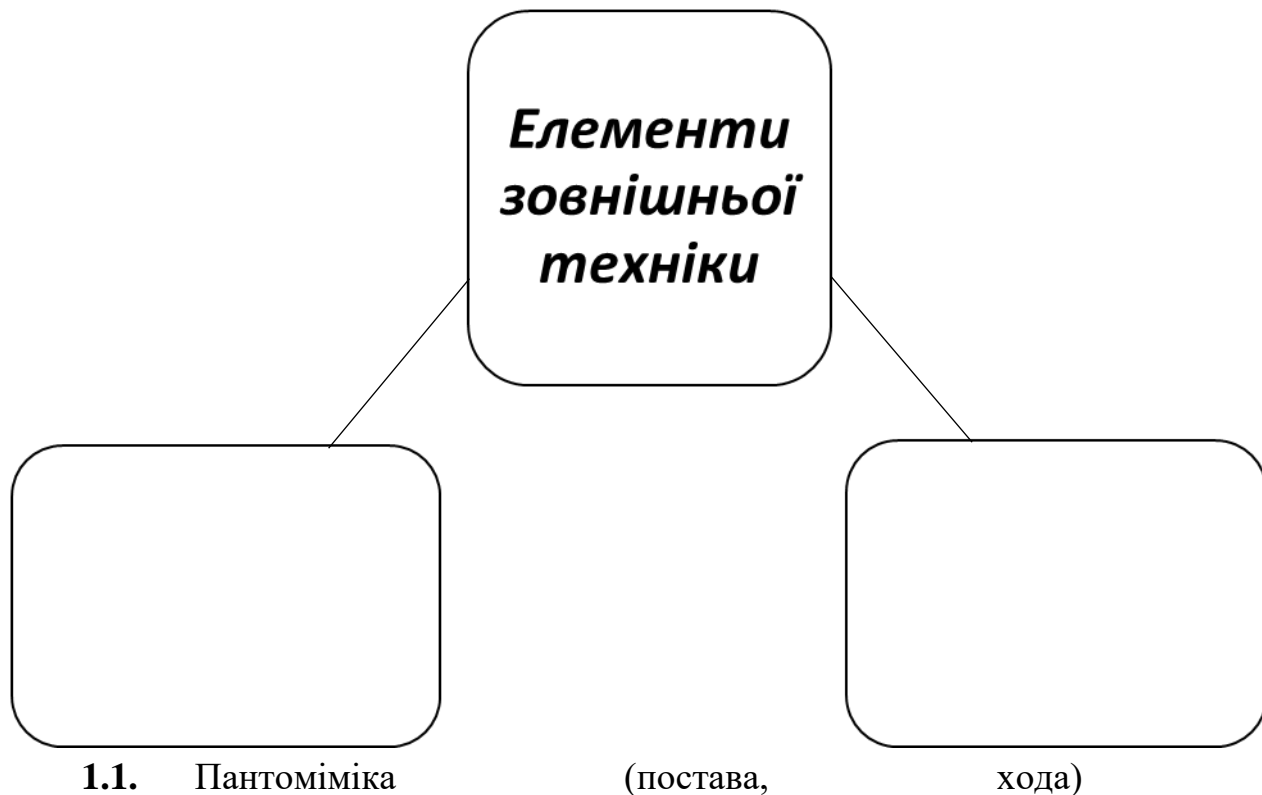

Лекція № 3 (2 год.)

Тема 1.2.1. Зовнішня техніка вчителя.

1. Зовнішня педагогічна техніка вчителя:
  - 1.1. Пантоміміка (постава, хода).
  - 1.2. Жести, їх класифікація.
  - 1.3. Міміка (вираз обличчя, посмішка).
  - 1.4. Візуальний контакт.
  - 1.5. Тактильна комунікація (дотики).
  - 1.6. Міжособистісний простір.
2. Культура зовнішнього вигляду вчителя.

1. Зовнішня техніка вчителя

1.3. Міміка (вираз обличчя, посмішка) _____

A series of horizontal lines for writing.

1.4. Візуальний контакт

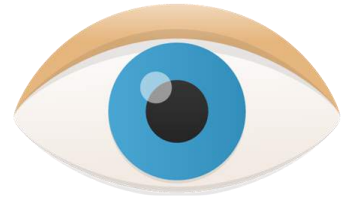
10%

Того, що чула

20%

Того, що прочитала

70%

Того, що бачила та робила

1.5. Тактильна комунікація (дотики)

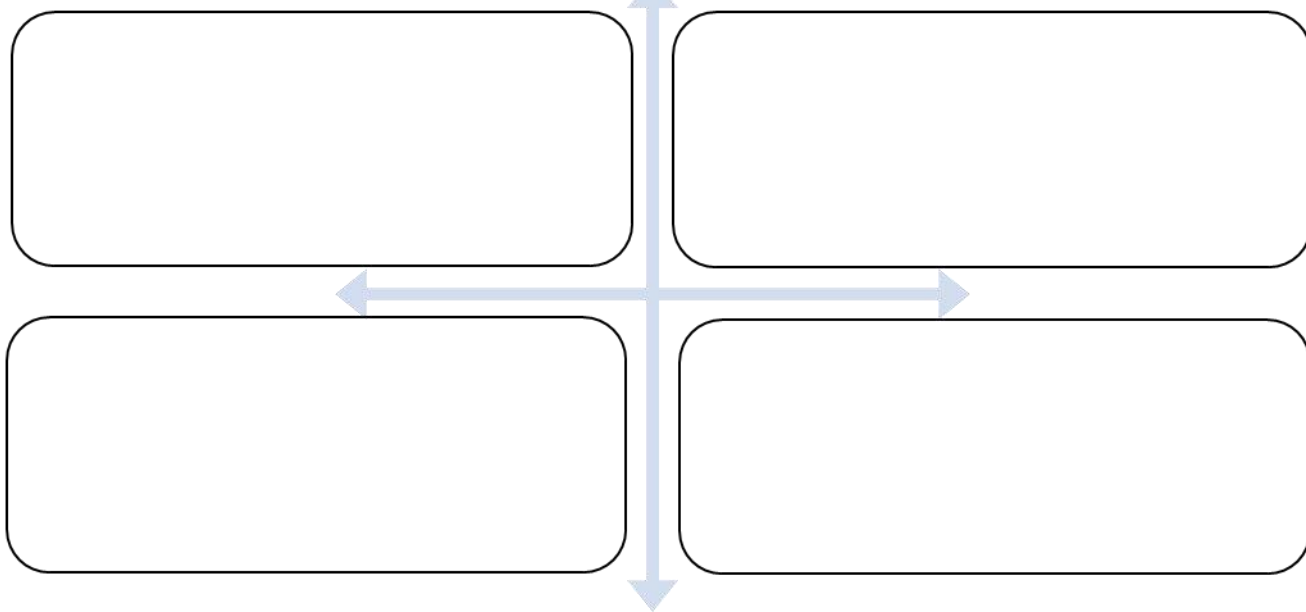

1.6. Міжособистісний простір – _____

---

2. Культура зовнішнього вигляду вчителя

Лекція № 4 (2 год.)

Тема 1.2.2. Внутрішня техніка вчителя.

1. Внутрішня техніка вчителя.
2. Шляхи досягнення емоційної саморегуляції.
  - 2.1. Метод фізичних дій.
  - 2.2. Самонавіювання.
  - 2.3. Емоційне налаштування на урок.
  - 2.4. Розрядка в діяльності.
3. Арт-терапія, її види.
4. Професійне вигорання вчителя: сутність, причини, стадії, шляхи подолання.

1. Внутрішня техніка вчителя

Внутрішня техніка – _____

Педагогічна робота, на думку В. Сухомлинського, це... _____

Властивості особистості, які дадуть змогу впевнено, без зайвого емоційного напруження здійснювати свою професійну діяльність:

- ❖ _____
- ❖ _____
- ❖ _____
- ❖ _____

Шляхи досягнення емоційної саморегуляції

1. _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
2. _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
3. _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
4. _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
5. _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

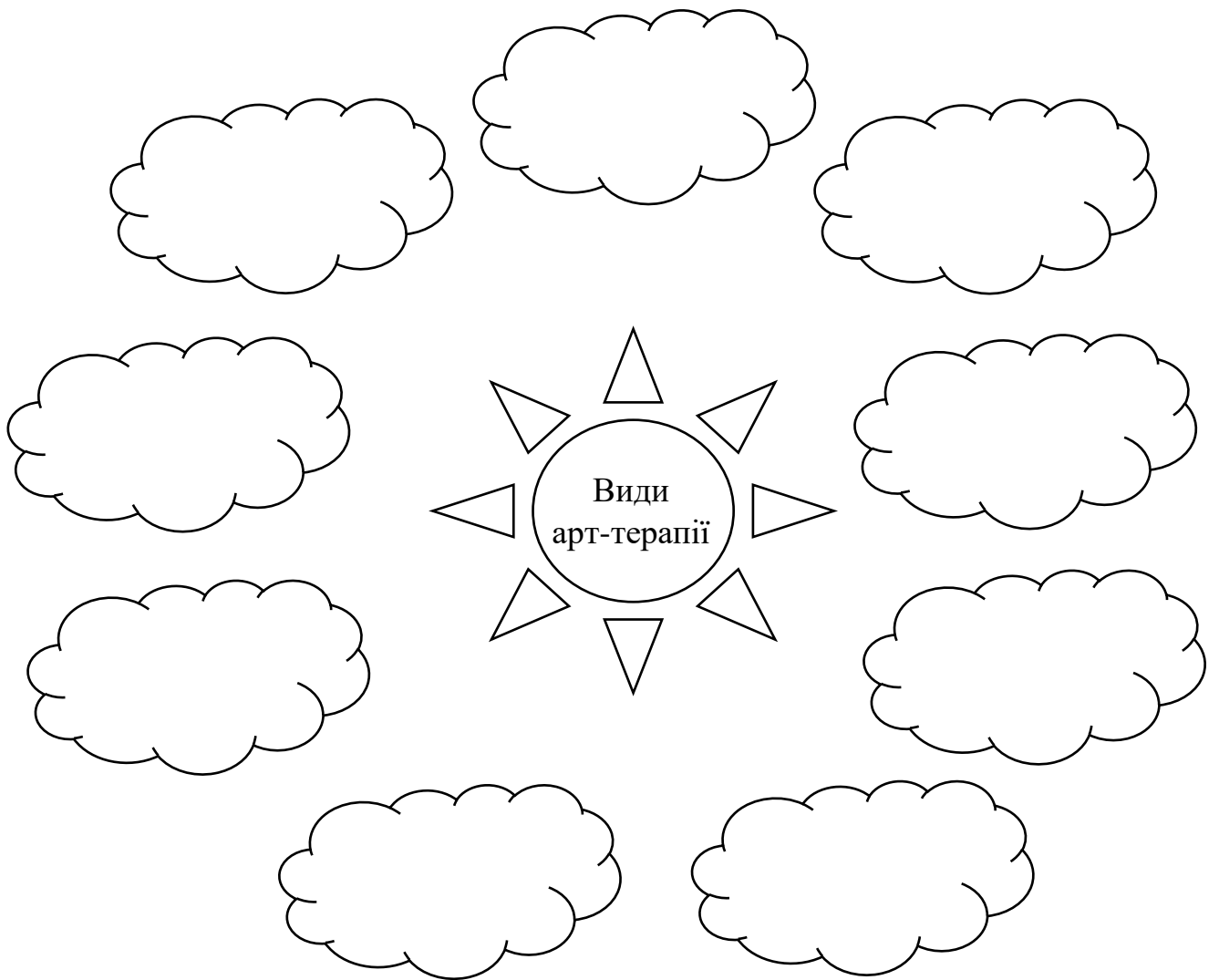
Цілі арт-терапії:

✓

✓

✓

✓

4. Професійне вигорання вчителя: сутність, симптоми, стадії, шляхи подолання

Професійне вигорання – це _____

_____

Термін «професійне вигорання» введено Х. Дж. Фрейденбергеро

м у 1974 році.

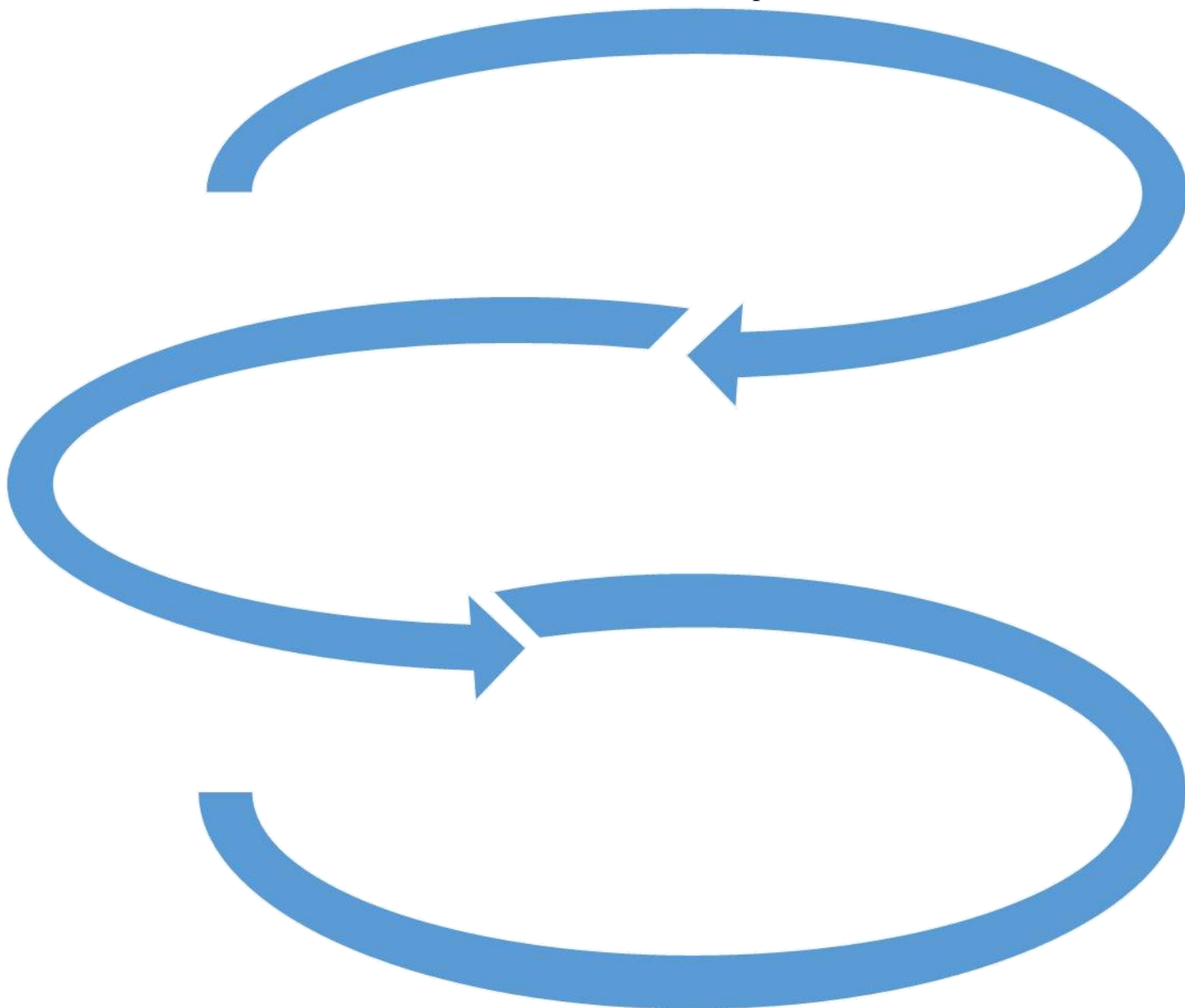
Симптоми: _____

_____

_____

_____

Стадії вигорання:

Шляхи подолання професійного вигорання:

Прості правила профілактики професійного вигорання:

Лекція № 5 (2 год.)

Тема 1.3. Педагогічна культура вчителя.

1. Педагогічна культура вчителя, її функції та складові.
2. Шляхи та засоби розвитку педагогічної культури.

1. Педагогічна культура вчителя, її функції та компоненти

Педагогічна культура вчителя - _____
_____
_____
_____

Педагогічна культура діалектично пов'язана з усіма елементами особистісної культури: моральною, естетичною, розумовою, правовою, політичною, екологічною тощо, бо вона виступає інтегральним показником інших видів культур.

Функції професійної культури фахівця:

- ❖ _____
- ❖ _____
- ❖ _____
- ❖ _____
- ❖ _____

Основні складові педагогічної культури:

- ✓ педагогічний такт;
- ✓ _____;
- ✓ _____;
- ✓ _____;
- ✓ _____.

Педагогічний такт

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Культура мовлення

Культура вербального спілкування:

Ерудиція

Педагогічна техніка

Зовнішній вид

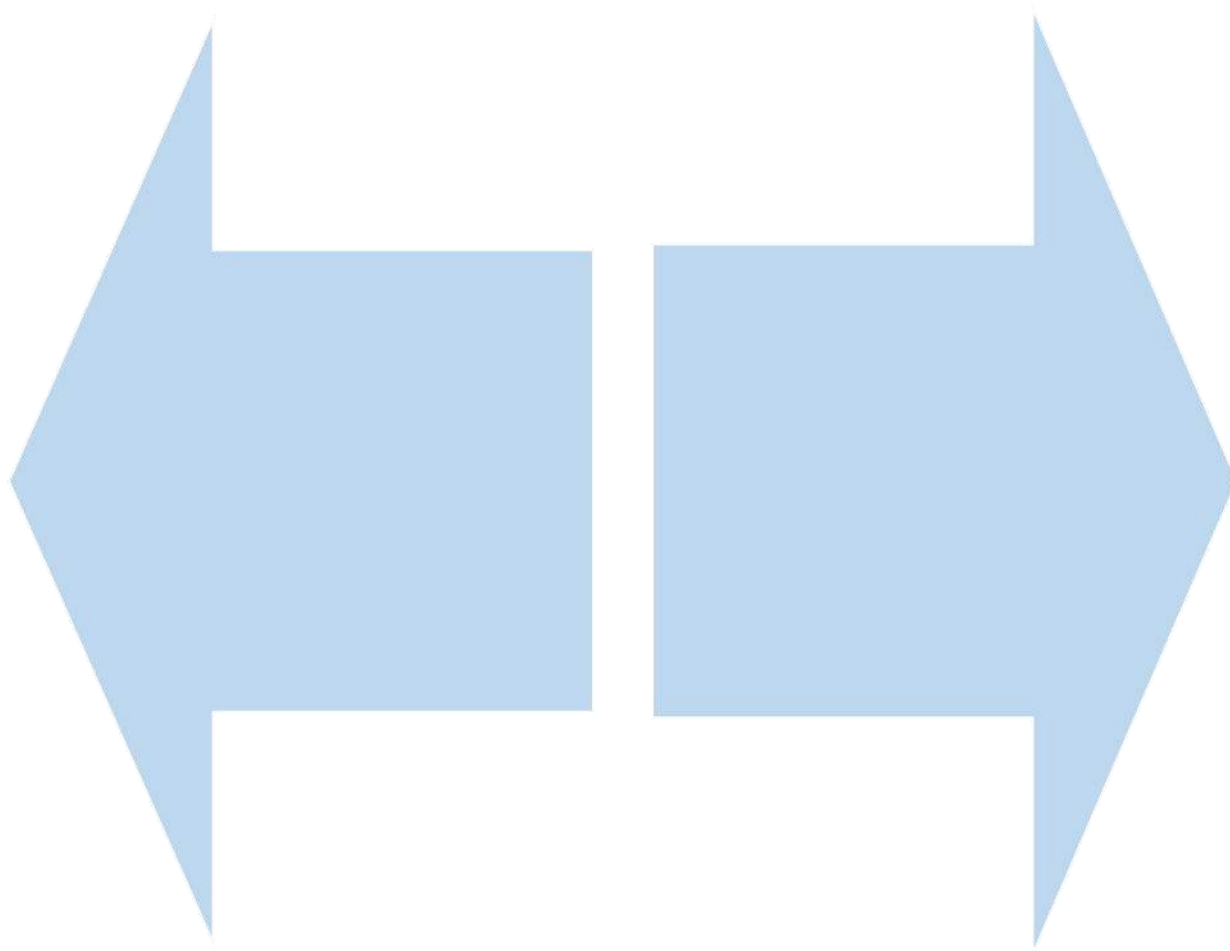

---

2. Шляхи та засоби розвитку педагогічної культури

Лекція № 6 (2 год.)

Тема 1.4. Педагогічна майстерність як мистецька дія.

1. Педагогіка – це мистецтво? Система К. С. Станіславського та її роль у формуванні педагогічної майстерності вчителя.
2. Спільне в театральній і педагогічній майстерності.
3. Відмінне в театральній і педагогічній майстерності.

1. Педагогіка – це мистецтво? Система К. С. Станіславського та її роль у формуванні педагогічної майстерності вчителя

К. Д. Ушинський зазначав, «_____».

Фундатором сучасної театральної теорії був _____

Принципи:

-
-
-
-
-

Система К. С. Станіславського включає такі розділи:

1	• •
2	• •
3	• •

2. Спільне в театральній і педагогічній майстерності

У роботі над уроком і роллю виділяємо три періоди:

Репетиційний _____

Технічний _____

Втілення творчого задуму, ідей _____

3. Відмінне в театральній і педагогічній майстерності

№	АКТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
1.	<i>Наявність глядача</i>	
	Присутні	
2.	<i>Предмет представлення</i>	
	Показується герой. Відбувається перевтілення в іншу особистість	
3.	<i>Межі сфери діяльності</i>	
	Діяльне життя на сцені відбувається в іншій сфері буття у порівнянні зі звичайним життям	

4.	<i>Особливості чуттєвої сфери діяча</i>	
	Почуття актора не виникає в результаті реального подразника. Він повинен лише бути «настроєний» на емоційну хвилю героя	
5.	<i>Специфіка спілкування в діяльності</i>	
	Якщо є актор, то поряд бачиться публіка, яка чекає маски, маскуванню, Спілкування відбувається переважно у формі монологу	
6.	<i>Тривалість діяльності</i>	
	У 5-6 раз менше, ніж в учителя	
7.	<i>Можливості імпровізації в діяльності</i>	
	Можлива в період підготовки до вистави, концерту і в дуже малій мірі у процесі самої діяльності	
8.	<i>Особливості програми діяльності</i>	
	В один день репертуар, як правило представлений однією роллю, виставою	
9.	<i>Залежність від «чорного залу» (глядачів, учнів)</i>	
	Чим менше присутні в уяві актора, тим кращий, правдивий, органічний результат діяльності. Хороші актори під час гри «забувають» про глядача, зосереджуються на спілкуванні з партнером на сцені	
10.	<i>Наявність помічників у діяльності</i>	
	Присутні (драматург, режисер, гример, костюмер, суфлер та ін.). Театральні засоби впливу складні: планшет сцени, кольорове оформлення, декорації, голоси за сценою, костюми	
11.	<i>Відповідальність за результат діяльності</i>	
	Колективна	

Лекція № 7 (2 год.)

Тема 1.5. Професійне самовиховання вчителя.

1. Поняття «професійне самовиховання». Структурні компоненти самовиховання.
2. Етапи самовиховання.
3. Методи самовиховання.
4. Прийоми самовиховання.

1) Поняття «професійне самовиховання». Структурні компоненти самовиховання

Самовиховання – _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Професійне самовиховання – _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Компоненти самовиховання:

2. Етапи самовиховання

3. Методи самовиховання

Методи самовиховання – _____

_____

Рефлексивний компонент досягається за допомогою таких методів:

Самоспостереження – _____

_____

_____

_____

_____

_____

Самоаналіз – _____

_____

_____

_____

Самооцінка – _____

_____

_____

_____

_____

Релятивний компонент досягається за допомогою таких методів:

Самопереконання – _____

Самонаказ – _____

Самонавіювання – _____

Тренінг – _____

4. Прийоми самовиховання

Прийоми самовиховання – _____

На думку, В. О. Сухомлинського, «самовиховання потребує дуже важливого, могутнього стимулу – _____

Самовиховання можливе тільки за умови, коли душа людини дуже чутлива до найтонших, суто людських засобів впливу – доброго слова, поради, ласкавого чи докірливого погляду».

Лекція № 8 (2 год.)

Тема 2.1. Сутність і зміст педагогічного спілкування.

1. Сутність педагогічного спілкування, його особливості.
2. Професійне та непрофесійне педагогічне спілкування.
3. Характер, функції педагогічного спілкування.
4. Типи педагогічного спілкування.
5. Бар'єри, що перешкоджають педагогічній взаємодії, правила їх усунення.

1. Сутність педагогічного спілкування, його особливості

Педагогічне спілкування – це _____

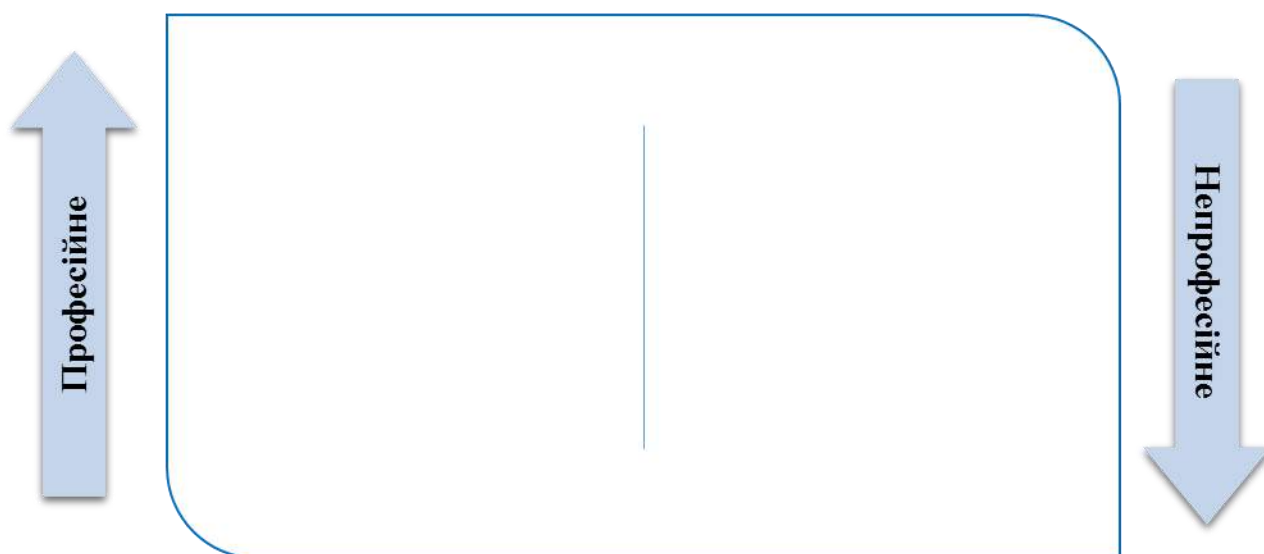

Особливостями педагогічного спілкування є:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

2. Професійне та непрофесійне педагогічне спілкування

3. Характер, функції педагогічного спілкування

<i>Суб'єктно-суб'єктне</i>	
<i>Функціонально-рольове</i>	
<i>Особистісно орієнтоване</i>	

Функції педагогічного спілкування:

- 1) _____
_____
- 2) _____
_____
- 3) _____
_____
- 4) _____
_____
- 5) _____
_____

4. Типи педагогічного спілкування

---

5. Бар'єри, що перешкоджають педагогічній взаємодії, правила їх усунення

Бар'єри спілкування - це _____
труднощі, що виникають в процесі спілкування, які служать причиною _____.

Вони можуть бути зв'язані з характерами людей, їх прагненнями, поглядами, мовними особливостями, з манерами спілкування.

1) соціальний – _____

---

2) фізичний – _____

---

3) гностичний – _____

---

4) психологічний _____

---

5) естетичний – _____

---

6) емоційний – _____

Лекція № 9 (2 год.)

Тема 2.2. Структура і стиль педагогічного спілкування.

1. Структура педагогічного спілкування.
2. Стили педагогічного спілкування.
3. Комунікативні вміння вчителя.

1. Структура педагогічного спілкування

2. Стили педагогічного спілкування

Стиль педагогічного спілкування – _____

Якості, що визначають стиль спілкування вчителя:

- 1) _____
- 2) _____

Ставлення вчителя до дітей буває:

1. _____
_____
_____
_____

2. _____
 _____
 _____
3. _____
 _____

**Відповідність стилів педагогічного спілкування
стилям ставлення до дитини**

Стиль педагогічного спілкування	Стиль відношення до дитини
Спілкування на основі захопленої спільної діяльності	Стійкий позитивний, ситуативно позитивний, байдужий (у випадку зацікавленості дитиною наукою)
Спілкування на основі дружніх відносин	

Непродуктивні стилі педагогічного спілкування, характеристику яких запропонував _____:

- «_____» _____
- «_____» – _____
- «_____» – _____
- «_____» – _____
- «_____» – _____
- «_____» – _____
- «_____» – _____
- «_____» – _____

4. Комунікативні уміння вчителя

Комунікативні уміння – _____

Етапи розвитку комунікативних умінь

Етап	Сутність	Система відносин
1.	Формування вмінь соціально-комунікативного спілкування	викладач
2.	Оволодіння знаннями та вмінням розуміти учнів	викладач - студент
3.	Застосування набутих знань та умінь на практиці	викладач – студент - учень

Лекція № 10 (2 год.)

Тема 2.3. Педагогічна етика. Педагогічний такт.

1. Педагогічна етика вчителя, її категорії.
2. Педагогічний такт, його складники.
3. Умови оволодіння педагогічним тактом.

1. Педагогічна етика вчителя, її категорії

Педагогічна етика – це _____

Категорії педагогічної етики:

Професійний педагогічний обов'язок	
Професійна честь	

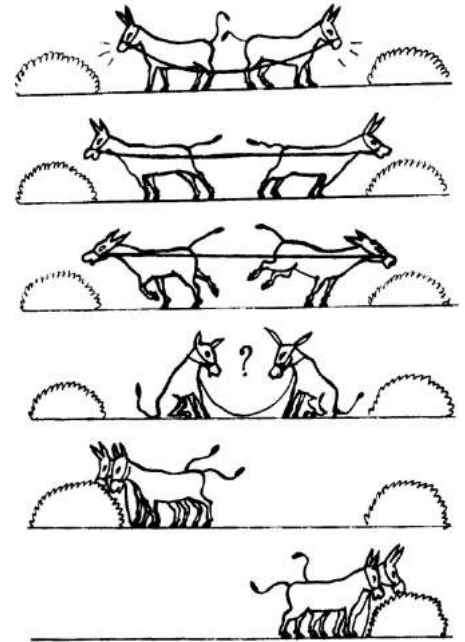
Лекція № 11 (2 год.)

Тема 4.1. Педагогічні конфлікти: профілактика та розв'язання.

1. Поняття конфлікту, стадії розвитку конфлікту.
2. Сутність педагогічного конфлікту, причини виникнення, функції, класифікація.
3. Стили розв'язання педагогічних конфліктів.

1. Поняття конфлікту, стадії розвитку конфлікту

Конфлікт – _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Стадії розвитку конфлікту:

1 стадія	
2 стадія	
3 стадія	
4 стадія	

2. Сутність педагогічного конфлікту, причини виникнення, функції, класифікація

Педагогічний конфлікт – _____

Причини виникнення конфліктних ситуацій у педагогічній діяльності:

1. _____

---

2. _____

---

3. _____

---

4. _____

---

5. _____

---

6. _____

---

7. _____

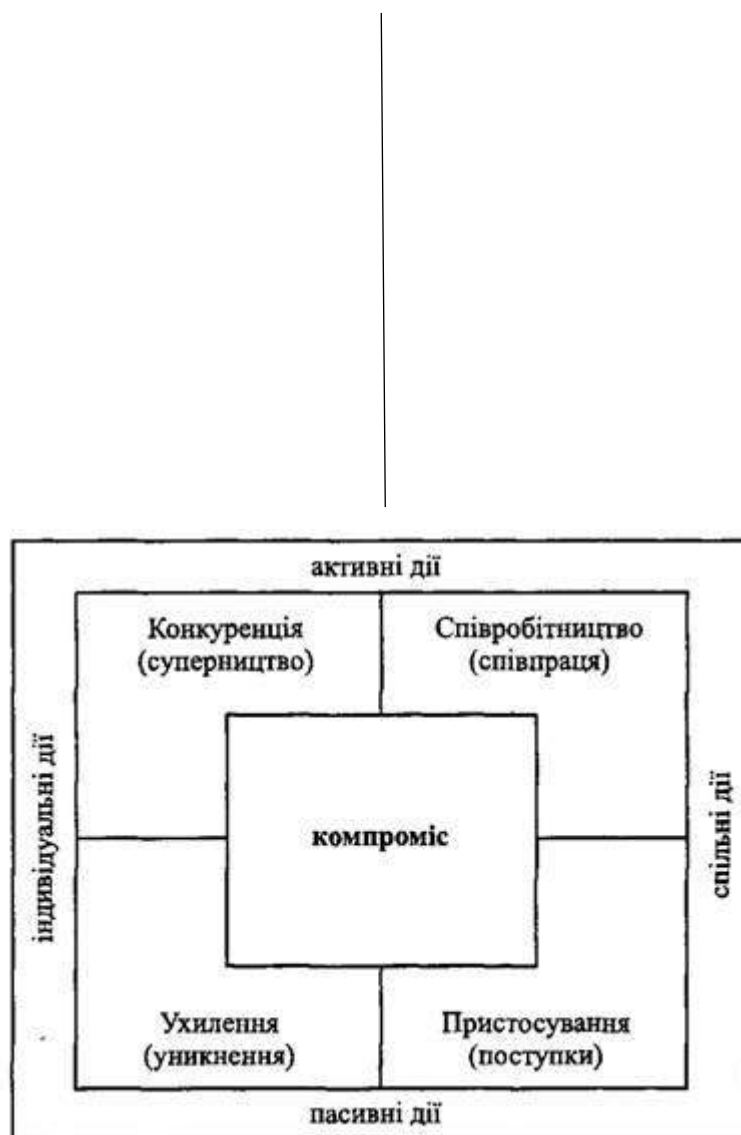
Функції конфліктів:

Негативні	Позитивні

Класифікація конфліктів у закладі освіти:

3. Стили розв'язання педагогічних конфліктів

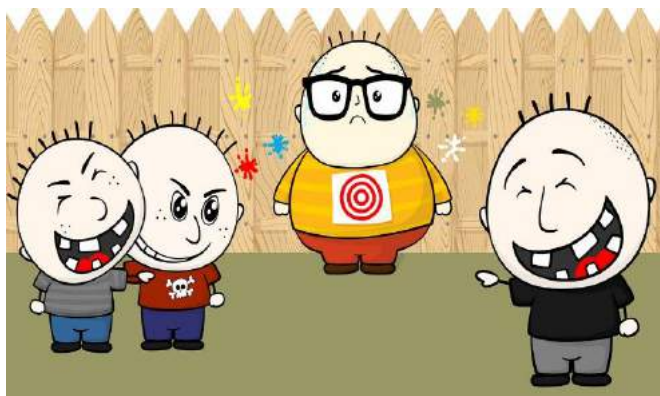
Лекція № 12 (2 год.)

Тема 4.2. Попередження та протидія булінгу (цькуванню) в закладах освіти.

1. Поняття булінгу (цькування), фази розвитку, форми.
2. Причини виникнення булінгу (цькування).
3. Учасники булінгу (цькування).
4. З'ясування обставин випадку булінгу (цькування).
5. Заходи з протидії булінгу (цькуванню) для дітей молодшого шкільного віку.
6. Профілактика булінгу (цькування) в закладах освіти.

1. Поняття булінгу (цькування), фази розвитку, форми

Булінг (цькування) – це _____
_____
_____
_____
_____

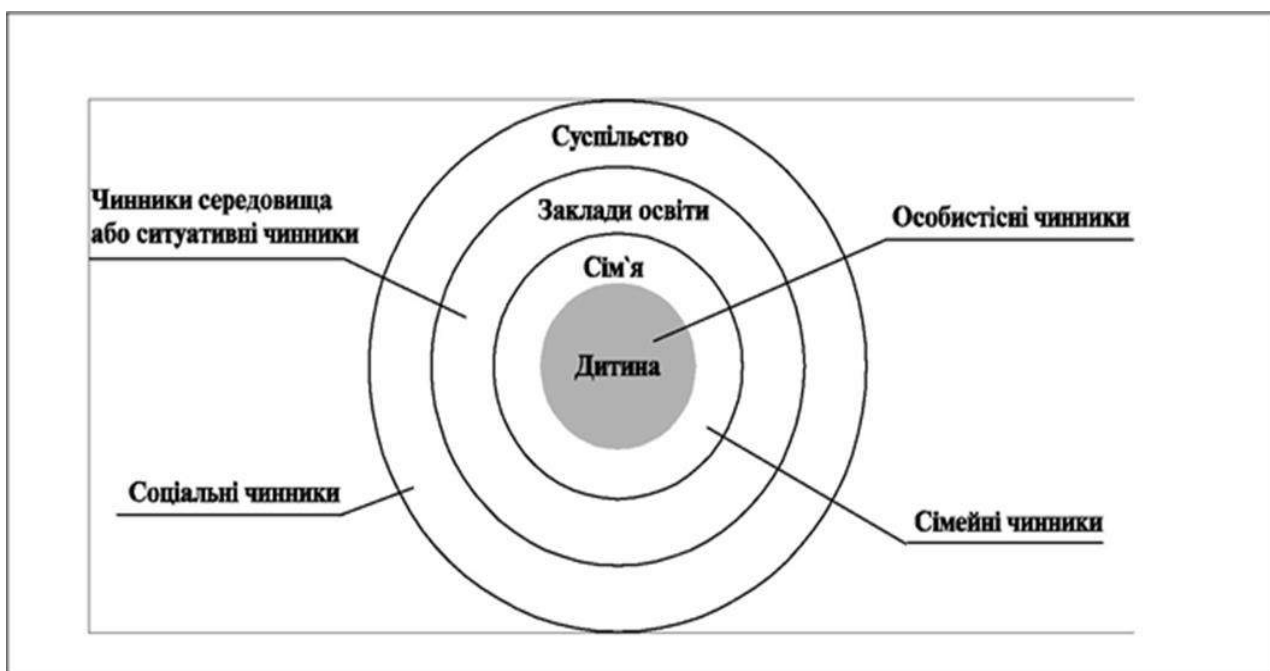
Найчастіше булінг (цькування) відбувається... _____
_____
_____
_____
_____
_____

Булінг (цькування) розвивається за певною схемою і має декілька фаз розвитку, які можна зобразити як _____

Булінг (цькування) проявляється через різні форми насильства, які вчиняються систематично по відношенню до однієї і тієї ж особи:

2. Причини виникнення булінгу (цькування).

4. З'ясування обставин випадку булінгу (цькування)

---

5. Заходи з протидії булінгу (цькуванню) для дітей молодшого шкільного віку

Більшість випадків булінгу (цькування) в молодшому шкільному віці серед дітей відбувається _____

Як можна допомогти групі молодших школярів і школярок протидіяти булінгу (цькування):

- _____
_____
- _____
_____
- _____
_____
- _____
_____
- _____
_____
- _____
_____
- _____
_____
- _____
_____

Семінарське заняття № 1 (2 год.)

Тема 1.1. Педагогічна діяльність і педагогічна майстерність.

1. Продіагностувати власну педагогічну спрямованість

(Педагогічна майстерність : підручник / За заг. ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 2004. С. 186-197).

Диференційно-діагностичний опитувальник Є. Климова

Припустимо, що після відповідного навчання Ви зможете виконувати будь-яку роботу. Але коли б Вам довелося вибирати тільки з двох можливостей, якій з них ви віддали б перевагу? Обведіть відповідь.

1а	Доглядати за тваринами	1б	Обслуговувати машини, прилади (стежити, регулювати)
2а	Допомагати хворим, лікувати їх	2б	Складати таблиці, схеми, програми для обчислювальних машин
3а	Стежити за якістю книжкових ілюстрацій, художніх листівок	3б	Стежити за станом, ро витком рослин з
4а	Обробляти матеріали (дерево, тканини, метал, пластмасу тощо)	4б	Постачати споживачеві товар (рекламувати, продавати)
5а	Обговорювати науко-популярні книги, статті	5б	Обговорювати художні книги (п'єси, концерти)
6а	Вирощувати молодняк (тварин будь-якої породи)	6б	Тренувати товаришів (або молодших) з виконання яких-небудь дій (трудових, навчальних, спортивних)
7а	Копіювати малюнки, зображення	7б	Керувати будь-яким вантажним (підймальним чи транспортним) засобом (підймальним краном, трактором, тепловозом тощо)
8а	Повідомляти, роз'яснювати людям потрібні їм відомості (у довідковому бюро, на екскурсії)	8б	Художньо оформляти виставки, вітрини (або брати участь у підготовці п'єс, концертів тощо)
9а	Ремонтувати речі, вироби (одяг, техніку), житло	9б	Виправляти помилки у текстах, таблицях, малюнках
10а	Лікувати тварин	10б	Виконувати обчислювальні розрахунки
11а	Виводити нові сорти рослин	11б	Конструювати, проектувати нові

			види промислових виробів (машин, одягу, будинків, продуктів споживання тощо)
12a	Розбирати суперечки між людьми (переконувати, заохочувати, карати)	12б	Розбиратись у кресленнях, схемах, таблицях (перевіряти, уточнювати, упорядковувати)
13a	Спостерігати, вивчати роботу гуртків художньої самодіяльності	13б	Спостерігати, вивчати життя мікробів
14a	Налагоджувати медичні прилади, апарати	14б	Надавати медичну допомогу людям при пораненнях, опіках, ударах
15a	Складати точні описи-звіти про спостережувані явища, події, вимірювані об'єкти тощо	15б	Художньо описувати, зображувати події (спостережені чи уявні)
16a	Робити лабораторні аналізи у лікарні	16б	Приймати, оглядати хворих, вести з ними бесіди, призначати лікування
17a	Малювати чи розписувати стіни приміщень, поверхню виробів	17б	Виконувати монтаж будівлі чи складання машин, приладів
18a	Організовувати культпоходи ровесників чи молодших (у театри, музеї), екскурсії, туристські походи тощо	18б	Грати на сцені, брати участь у концертах
19a	Виготовляти за кресленнями деталі, вироби (машини, одяг), споруджувати будинки	19б	Займатися кресленням, копіювати креслення, карти
20a	Проводити боротьбу з хворобами, зі шкідниками (лісу, саду)	20б	Працювати на клавішних машинах (друкарській машинці)

Відповіді:

П	Т	Л	З	Х
1a	1б	2a	2б	3a
3б	4a	4б	5a	5б
6a	—	6б	—	7a
—	7б	8a	—	8б
—	9a	—	9б	—
10a	—	—	10б	—
11a	11б	12a	12б	13a
13б	14a	14б	15a	15б
16a	—	16б	—	17a
—	17б	18a	—	18б
—	19a	—	19б	—
20a	—	—	20б	—

Обробка результатів. Після заповнення листка відповідей здійснюється підрахунок кількості плюсів і мінусів за стовпчиками. Таких стовпчиків у листку відповідей п'ять, і кожний з них об'єднує професії одного з п'яти основних типів.

1. Професії типу Л–П «Людина – Природа» (тваринник, агроном, ветеринар).
2. Професії типу Л–Т «Людина – Техніка» (слюсар, швачка, шофер, інженер, механік).
3. Професії типу Л–Л «Людина – Людина» (продавець, медсестра, вчитель, вихователь).
4. Професія типу Л–З «Людина – Знакова система» (кресляр, програміст, лінгвіст).
5. Професія типу Л–Х «Людина – Художній образ» (художник, режисер, маляр, критик).

2. Схематично відобразити професійні та особистісні якості вчителя початкових класів (доповнити таблицю). ДЗ

№	Зміст професійних та особистісних якостей вчителя початкових класів	Значення професійних та особистісних якостей вчителя початкових класів
1.	Любов до дітей	В. Сухомлинський називав любов до дитини – вершиною педагогічної культури, найголовнішою рисою якої є гуманність, а гімн гуманізму – відчувати серцем іншу людину
2.	Принциповість і вимогливість	
3.	Фізичне та психічне здоров'я, здатність відновлювати енергопотенціал	
4.	Потяг до удосконалення, самоосвіти протягом життя	

5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

3. Проаналізувати професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Реєстр професійних стандартів, № 2736 від 23.12.2020):

Назва професії та її код

Назва типових посад

Місце професії

Умови допуску до професією

Підвищення кваліфікації з присвоєнням нового рівня освіти

Семінарське заняття № 2 (2 год.)

Тема 1.2. Педагогічна майстерність учителя та її елементи.

1. Продіагностувати рівень сформованості власних гуманістичних педагогічних цінностей

(Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2008. С. 15-17).

Тест для визначення рівня сформованості гуманістичних педагогічних цінностей

Уважно прочитайте запропоновані положення, які розшифровані в трьох варіантах. Виберіть той варіант, який найбільше відповідає Вашим педагогічним поглядам.

1. Природа дитини така ж, як і природа дорослого. Різниця між ними не в самій природі, а лише в ступені розвиненості:

- А) так;
- Б) якоюсь мірою;
- В) ні.

2. Поведінка дитини в школі залежить від її психологічних особливостей і стану здоров'я:

- А) так;
- Б) якоюсь мірою;
- В) ні.

3. Ваше ставлення до методів виховання:

- А) Ви вирішили відмовитися від авторитарних методів;
- Б) Ви вважаєте за краще діяти авторитарно за будь-яких умов;
- В) Ви шукаєте більш м'які, ліберальні методи, але у вас ще не зжиті замашки авторитарності.

4. Який варіант поведінки здається Вам найбільш прийнятним:

- А) відмовитися від авторитарних вимог, від суворої дисципліни в школі і перейти до дисципліни трудового співробітництва;
- Б) спробувати добитися дисципліни з мінімумом зовнішнього примушування;
- В) притримуватися лише авторитарних методів муштри.

5. Ваше ставлення до вибору роботи дітьми:

- А) так організувати розподіл робіт, щоб у дітей завжди створювалось враження, що вони самі вибирають собі завдання;
- Б) вільний вибір завдань можна допустити на уроках мови і математики;
- В) краще вчителю самому давати завдання, не погоджуючи їх з дітьми.

6. Ваше ставлення до успіхів і невдач учнів у навчанні:

- А) навчання неможливе без масових невдач;
- Б) необхідно прагнути, щоб діти менше зазнавали невдач;
- В) навчання повинно сприяти успіхам дітей.

7. Вибір методів навчання:

- А) Ви за навчання, засноване на досліді й експерименті;
- Б) Ви за поєднання вербальних методів і експерименту;
- В) Ви залишили б незмінною пояснювально-ілюстративну методику навчання.

8. Місце запам'ятовування у навчальному процесі:

- А) пам'ять має відігравати допоміжну роль у процесі навчання;
- Б) навчання засноване головним чином на пам'яті;
- В) пам'яті приділяється значна роль у процесі навчання.

9. Ваше ставлення до заучування правил і законів:

- А) Ви за організацію живої експериментальної роботи по самостійному виведенню дітьми правил і законів;
- Б) Ви за поєднання такої роботи із заучуванням правил і законів в надії, що вони можуть згодитися;
- В) Ви за навчання, що на перше місце ставить заучування напам'ять правил і законів.

10. Ваше ставлення до оцінки:

- А) Ви за виставлення оцінного балу;
- Б) Ви по-іншому назвали б оцінку;
- В) Ви за новаторську організацію роботи без виставлення оцінного балу.

11. Ваше ставлення до покарань:

- А) необхідно повністю відмовитися від усіляких каральних заходів;
- Б) слід уникати покарань, але це не завжди вдається;
- В) покарання необхідні, не варто відмовлятися від їх застосування.

Для визначення рівня сформованості у Вас гуманістичних педагогічних цінностей використайте ключ-дешифратор:

1			2			3			4			5			6			7			8			9			10			11		
а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в
2	1	0	2	1	0	2	0	1	2	1	0	2	1	0	0	1	2	2	1	0	2	0	1	2	1	0	0	1	2	2	1	0

Обробка результатів. В залежності від набраної Вами кількості балів Ваш рівень сформованості системи гуманістичних педагогічних цінностей може бути:

- 0 – 7 – низький;
- 8 – 15 – середній;
- 16 – 22 – високий.

2. Підібрати міркування А. С. Макаренка або В. О. Сухомлинського про педагогічну майстерність учителя, про місце і роль учителя в суспільстві, його якості, вміння. ДЗ

А. С. Макаренко	В.О.Сухомлинський
Л	Л

3. Підготувати виступ з мінітворами на одну із запропонованих тем: «Учитель у моєму житті», «Мій ідеал учителя», «Я і моя професія», «Професійний портрет сучасного вчителя». ДЗ

- 5. Представити моделі зовнішнього вигляду вчителя відповідно до сезонів (наклеяти моделі зима-весна-літо-осінь). ДЗ**

Семінарське заняття № 3 (2 год.)

Тема 1.2.1. Зовнішня техніка учителя.

- 1. Схарактеризувати міжособистісний простір людини, виокремити 4 видів дистанцій, на якій можуть знаходитися партнери по спілкуванню та доповнити таблицю (наклеяти або вписати правильні відповіді)**

№ п/п	Дистанції	Відстань	Співрозмовники	Ситуація
1.	Інтимна			
2.	Персональна			
3.	Соціальна (суспільна)			
4.	Публічна			

- 2. Вправи для вироблення дикції. Вивчити на пам'ять скоромовки. ДЗ**

*На подвір'ї зелен куц.
Над кущем літає хруц.
Ми прибігли до куца
Над кущем нема хруца.*

*Кричав Архип, Архип охрип.
Не треба Архипу кричати до хрипу.*

*Виринає рибка-блиска,
Розсипає срібні бризки.*

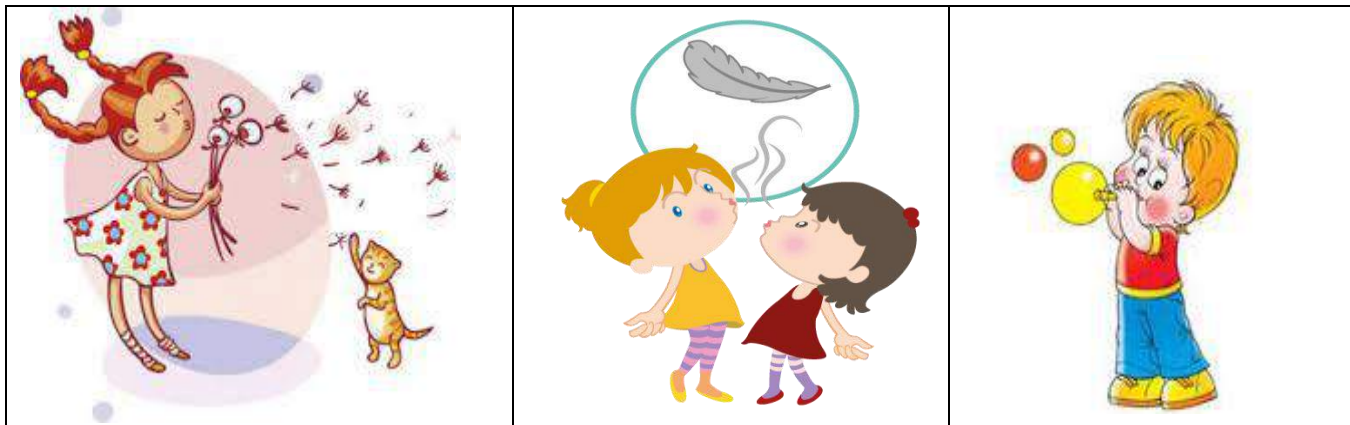
*Миші в шафі шаруділи
Шість шарфів шерстяних з`їли.*

4. Дібрати матеріал щодо дихання вчителя, типів, актів, умов правильного дихання (повідомлення). ДЗ

(Педагогічна майстерність : навч. посіб. / За ред. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. Харків : «ОВС», 2006. Розділ 2.).

---

6. Проаналізувати емоції зображених людей. Визначити відповідність між фото та назвою емоції. Записати до таблиці.

Емоції:

+		-	
щастя	здивування	відчай	напруга
радість	гордість	гнів	самотність
ентузіазм	подив	біль	сум
задоволення	спокій	розгубленість	недовіра
ніжність	схвильованість	стрес	роздратування

- 7. Використовуючи журнали, підготувати та наклеяти фотоматеріали з різними жестами людей. ДЗ**

Семінарське заняття № 4 (2 год.)

Тема 1.2.2. Внутрішня техніка учителя.

1. Продіагностувати рівень власної емоційної стабільності за системою запитань Г. Айзенка.

(Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2008. С. 28-38).

1. Чи часто ви відчуваєте потребу мати друзів, які вас розуміють, можуть підбадьорити, втішити?
2. Ви вважаєте, що вам важко відповідати «ні»?
3. Чи часто у вас бувають спади та піднесення настрою?
4. Чи часто ви відчуваєте себе нещасним(ою) без достатніх на те причин?
5. Чи виникає у вас почуття ніяковості й хвилювання, коли ви хочете розпочати розмову із симпатичним(ою) незнайомцем(кою)?
6. Чи часто ви тривожитесь з приводу того, що зробили або сказали щось таке, чого не слід було робити або говорити?
7. Чи легко вас образити?
8. Чи правильно, що ви іноді сповнені енергії так, що все горить в руках, а іноді зовсім мляві?
9. Чи часто ви мрієте?
10. Чи часто вас непокоїть почуття вини?
11. Чи вважаєте ви себе людиною збудливою і чутливою?
12. Чи часто, виконавши якусь важливу справу, ви відчуваєте, що могли б виконати її краще?
13. Чи буває, що вам не спиться через те, що різні думки лізуть у голову?
14. Чи буває у вас серцебиття?
15. Чи бувають у вас напади тремтіння?
16. Чи хвилюєтесь ви з приводу якихось неприємних подій, які могли б відбутися?
17. Чи часто вам сняться кошмари?
18. Чи турбує вас який-небудь біль?
19. Чи можете ви назвати себе нервовою людиною?
20. Чи легко ви ображаєтесь, коли люди вказують на ваші помилки в роботі або на ваші особисті недоліки?
21. Чи непокоїть вас почуття, що ви чимось гірші за інших?
22. Чи дбаєте ви про своє здоров'я?
23. Чи страждаєте ви через безсоння?

3. Виконати аутотренінг

Формули можна проговорювати «про себе» або вголос вранці чи ввечері:

- впевненість у собі: «я людина смілива і впевнена в собі; я все вмю, все можу і нічого не боюся»;
- любов до учнів: «я люблю своїх учнів; завжди радо зустрічаюся з ними; я завжди відкритий до діалогу з моїми учнями»;
- перед складною розмовою: «я спокійний і впевнений у собі; у мене правильна позиція; я готовий до діалогу та взаєморозуміння»;
- зняття втоми й відновлення працездатності: «я повен сил і енергії, я готовий продовжувати роботу на рівні своїх найвищих можливостей; я повен сил і енергії, у мене енергійні, здорові, молоді нерви, у мене невтомне, молоде, богатирське серце».

4. Виконати вправи на послаблення внутрішньої напруги:

Внутрішній промінь

Вправа виконується індивідуально, допомагає зняти втому, досягти внутрішньої стабільності.

Прийміть зручну позу. Сконцентруйте можливості Вашої фантазії та уявіть, що всередині вашої голови, у верхній її частині, з'являється світлий промінь, який повільно й поступово рухається згори вниз і повільно й поступово освітлює обличчя, шию, плечі, руки теплим, рівним і розслаблюючим світлом. Під дією променя розгладжується шкіра, зникає напруження в ділянці потилиці, зменшується і зникає зморшка на лобі, опускаються брови, «охолоджуються» очі, послаблюється напруженість у куточках вуст, опускаються плечі, звільняються шия і грудна клітка. Внутрішній промінь ніби формує нову зовнішність спокійної, розслабленої людини, задоволеної собою і своїм життям, професією і учнями.

Виконайте вправу декілька разів. Ви отримаєте задоволення і навіть насолоду.

Дерево

Відчутне послаблення внутрішньої напруги досягається в тому випадку, коли людина зуміє виконати дію децентрації: «зняти» центр ситуації із себе і перенести на який-небудь предмет або зовнішні обставини. Децентрація дозволяє «викинути» негативний стан у зовнішнє середовище і таким чином позбутися його.

Дорогою додому, в транспорті уявляйте себе деревом (яким Вам подобається, з яким легше себе ототожнити), детально програвайте у свідомості образ цього дерева: його могутній чи гнучкий стовбур, розкішне листя, відкрити назустріч сонячному промінню крону, циркуляцію живильних соків, коріння, що міцно вросло в землю. Важливо відчутти «в собі» живильні соки, які витягує із землі коріння. Земля – це символ життя, коріння – символ стабільності, зв'язку людини з реальністю.

5. Підготувати приклади самонавіювання, позитивних афірмацій. ДЗ
Афірмація (від лат. *Affirmatio* – підтвердження) – коротка фраза, що містить вербальну формулу, яка при багаторазовому повторенні закріплює необхідний образ або установку в підсвідомості людини, сприяючи поліпшенню її психоемоційного фону і стимулюючи позитивні зміни в її житті.

7 надихаючих афірмацій для відновлення креативності URL : <https://creativity.ua/experts-and-opinions/7-nadykhaiuchykh-afirmatsii-dlia-vidnovlennia-kreatyvnosti/> (дата звернення 17.01.2022).

	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Семінарське заняття № 5 (2 год.)

Тема 1.5. Професійне самовиховання вчителя.

1. Продіагностувати рівень власної здатності до саморозвитку й самоосвіти

(Тест-анкета визначення рівнів здатності до саморозвитку й самоосвіти URL: <https://vseosvita.ua/library/test-anketa-viznacenna-rivniv-zdatnosti-do-samorozvitku-j-samoosviti-81056.html> дата звертання: 26.01.2022).

Інструкція: Уважно ознайомтеся з питаннями тесту-анкети. Виберіть один із запропонованих варіантів відповіді: «ні», «частково», «так».

Визначте кількість балів за всі відповіді й зіставте отриману суму балів зі шкалою визначення рівнів розвитку.

№	Запитання	Варіант відповіді		
		«Ні» - 1 б	«Частково» - 2 б	«Так» - 3 б
1	Чи читали ви, чи знаєте що-небудь про принципи, методи, правила самоосвіти, самовиховання, саморозвитку особистості?			
2	Чи є у вас серйозне й глибоке прагнення до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку своїх особистих якостей, здібностей?			
3	Чи відзначають друзі, знайомі ваші успіхи в самоосвіті, самовихованні, саморозвитку?			
4	Чи відчуваєте ви прагнення глибше пізнати самого себе, свої творчі здібності?			
5	Чи є у вас свій ідеал і чи спонукає він вас до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку?			
6	Чи часто ви замислюєтеся про причини своїх промахів, невдач?			
7	Чи здатні ви до швидкого самостійного оволодіння новими видами діяльності, наприклад, до самостійного вивчення іноземної мови?			
8	Чи здатні ви й далі вирішувати			

	важке завдання, якщо перші дві години не дали очікуваного результату?			
9	Чи ведете ви щоденник, у якому записуєте свої ідеї, плануєте своє життя (на рік, на найближчі місяці, тиждень, день), чи аналізуєте, що із запланованого виконати не вдалося й чому?			
10	Чи вважають ваші друзі вас людиною, здатною до подолання труднощів?			
11	Чи знаєте ви свої сильні й слабкі сторони?			
12	Чи хвилює вас майбутнє?			
13	Чи прагнете ви, щоб вас поважали ваші найближчі друзі, батьки?			
14	Чи здатні ви управляти собою, стримувати себе в конфліктній ситуації?			
15	Чи здатні ви до ризику?			
16	Чи прагнете ви виховувати в собі силу волі або інші якості?			
17	Чи домагаєтеся ви, щоб до вашої думки прислухалися?			
18	Чи вважаєте ви себе цілеспрямованою людиною? Чи вважають (чи вважали) вас людиною, здатною до самоосвіти, саморозвитку: в батьки; вчителі; друзі			

Шкала визначення рівнів розвитку здатності до саморозвитку й самоосвіти

Сума балів	Рівень розвитку
21-28	1-й — дуже низький
29-32	2-й — низький
33-36	3-й — нижчий середнього
37-40	4-й — трохи нижчий середнього
41-44	5-й — середній
45-48	6-й — трохи вищий за середній
49-52	7-й — вищий за середній
53-56	8-й — високий
57-63	9-й — дуже високий

3. Скласти власну програму самовиховання

(Рибалко Л. С., Пасько Л. Б. Основи педагогічної майстерності. Вступ до вчительської професії. Харків : ХДПУ. 2004. С. 45-47, С. 70-71). ДЗ

Зразок.

№	Завдання	Шляхи та засоби самовиховання	Відм. про вик.
1.	Подолати надмірну нетерплячість та запальність	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підібрати фізичні вправи та виконувати рухи в повільному темпі. 2. Намагатися діяти навмисно спокійно, повільно, «солідно», якщо це не зашкодить головним справам. У ситуаціях, де буваю неврівноваженим, потрібно намагатися демонструвати байдужість та терплячість.	
2.	Подолати сором'язливість	<ol style="list-style-type: none"> 1. Попередньо дати собі установку: «Завжди буду чинити так, як умію». 2. Користуватися прийомами аутотренінгу. 3. Під час спілкування думати про предмет розмови, а не про власне «Я», про себе. 4. Не виділятися серед оточуючих: розповідати не надмірно, а просто, природньо, не виділятися в одязі, макіяжеві, манерах поводитися тощо. 5. Частіше виступати в групі, на конференціях. 6. Брати різні доручення, що спонукають до встановлення контакту із співрозмовником.	
3.	Розвивати товариськість	<ol style="list-style-type: none"> 1. Постійно читати психолого-педагогічну літературу з питань спілкування. 2. Вправлятися в спостережливості, навчитися за зовнішніми проявами особистості розгадувати внутрішній світ співрозмовника. 3. Вправлятися в умінні настроювати себе на потрібну «хвилю» в присутності оточуючих. 4. Частіше проявляти ініціативу та пропонувати теми для бесід, які обговорюються серед друзів.	
4.	Подолати звичку лінуватися	<ol style="list-style-type: none"> 1. Брати на озброєння зразок установки П. І. Чайковського: до лінихватих натхнення не приходить, умій примушувати себе працювати навіть тоді, коли немає охоти до цього. 2. Якщо переважає небажання працювати, дай самонаказ: «За справу!». 3. Намагатися знайти цікаві справи для себе, своїх друзів.	

Власна програма самовиховання:

№	Завдання	Шляхи та засоби самовиховання	Відміт. про викон.
1.			
2.			
3.			
4.			

4. Знайти правильні відповіді

№ п/п	Методи самовиховання	Варіанти відповіді
1.	Самовиховання	А) спостереження особистості за своєю діяльністю і переживаннями;
2.	Самоспостереження	Б) допомагає вчителю визначити причини, чому саме так сталося);
3.	Самооцінка	В) судження вчителя про ступінь наявності в нього знань, умінь, навичок у співвідношенні з певним еталоном, зразком;
4.	Самопереконання	Г) сприяє здійсненню вольових зусиль, коли вчитель використовує нові докази, що розширюють і зміцнюють мотиви виконання ним накресленої програми;
5.	Професійно-педагогічний тренінг	Д) використовується для виправлення конкретних недоліків і виховання позитивних якостей;
6.	Самонаказ	Е) метод впливу на психіку, але без всякого критичного аналізу, ідеї;
7.	Самоаналіз	Ж) підґрунтя для складання студентами програми професійного самовиховання;
8.	Самонавіювання	З) усвідомлена діяльність, спрямована на можливу оптимальну реалізацію людини себе як особистості.

Відповіді: 1- , 2- , 3- , 4- , 5- , 6- , 7- , 8- .

Семінарське заняття № 6 (2 год.)

Тема 2.1. Сутність і зміст педагогічного спілкування.

1. Продіагностувати власний рівень комунікабельності

(Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2008).

Тест

Визначте рівень вашої комунікабельності, відповідаючи на запитання «так», «іноді» або «ні».

1. Вас чекає ординарна чи ділова зустріч. Чи вибиває вас із колії її очікування?
2. Чи не відкладаєте ви візиту до лікаря до останнього моменту?
3. Чи викликає у вас ніяковість і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах чи іншому подібному заході?
4. Вам пропонують поїхати у відрядження туди, де ви ніколи не були. Чи докладете ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?
5. Чи любляете ви ділитися своїми переживаннями з кимсь?
6. Чи дратує вас, якщо незнайома людина на вулиці звертається до вас із проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь запитання)?
7. Чи вірите ви, що існує проблема батьків і дітей, що людям різних поколінь важко розуміти одне одного?
8. Чи посоромитесь ви нагадати знайомому, що він забув вам повернути невелику суму грошей, яку позичив кілька місяців тому?
9. У ресторані чи в їдальні вам подали недоброякісну страву. Чи промовчите ви, лише сердито відсунувши тарілку?
10. Залишившись наодинці з незнайомою людиною, ви не вступите з нею в бесіду і відчуєте себе обтяженим(ою), якщо першою заговорить вона. Чи так це?
11. Чи жахаєтесь ви будь-якої великої черги, хоч би де вона була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру)? Віддасте перевагу відмові від свого наміру чи станете у хвіст і будете знемагати в очікуванні?
12. Чи боїтеся ви брати участь у будь-якій комісії з розгляду конфліктної ситуації?
13. У вас є власні індивідуальні критерії оцінки творів літератури, мистецтва, культури, і ні з чийми міркуваннями ви не рахуетесь. Чи так це?
14. Почувши будь-де в кулуарах висловлювання явно помилкової точки зору з добре відомого вам питання, чи віддасте ви перевагу мовчанню і не вступите в суперечку?
15. Чи викликає у вас неприємне почуття будь-яке прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні або навчальній темі?

16. Вам краще викласти свою точку зору (міркування, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?

Обробка результатів. Слід дати відповіді й підрахувати суму набраних балів. За кожне «так» – 2 бали, «іноді» – 1 бал, «ні» – 0. За класифікатором визначте, до якої категорії людей ви належите.

30-32 бали – ви явно некоммунікбельні;

25-29 балів – ви замкнені, мовчазні, віддаєте перевагу самотності;

19-24 бали – ви певною мірою коммунікбельні й у незнайомих обставинах почуваєте себе цілком упевнено;

14-18 балів – нормальна коммунікбельність;

9-13 балів – ви досить коммунікбельні (іноді навіть занадто);

4-8 балів – коммунікбельність ваша дуже висока; скрізь почуваєте себе прекрасно; беретесь за будь-яку справу, хоча далеко не завжди можете її довести до кінця;

3 бали – ваша коммунікбельність має хворобливий характер; ви балакучі, багатослівні, втручаєтеся у справи, в яких зовсім не компетентні, запальні й образливі.

2. **Навести приклади мовного етикету: (між друзями, родичами, колегами, підлеглим та керівником, незнайомцями)**

Привітання,
звертання

Прохання

Прощання

4. Створення фотоколажу (завершити вдома).

У 1843 році Д. Хілл і Р. Адамсон придумали створити композицію - фотомонтаж з 500 фотографій. На світ з'явився перший в світі фотоколаж і фотомонтаж, який отримав назву «Засідання Вільної церкви в Шотландії».

Під фотоколажем ми розуміємо об'єднання декількох (5-7 фотографій) в одну, з вирізанням і вставкою деяких об'єктів, з використанням фону. В колаж необхідно вставити цитату Григорія Сковороди.

Програми для фотоколажу:

- ✚ Collagerator – додаток з максимально доступним функціоналом без реєстрації або додаткових вкладень. Принцип роботи програми простий-користувач як завгодно розміщує мініатюри фото на фоновій підкладці, при необхідності обертає їх, накладає тіні і рамки.
- ✚ Fotor – фоторедактор, який крім відмінних можливостей по обробці знімків має спеціальний режим створення колажів з фотографій шляхом нанесення мініатюр на шаблонну сітку.
- ✚ PhotoMix Collage – додаток для генерування класичних і довільних колажів, а також створення фотокалендарів.
- ✚ Photoscape – редактор колажів методом накладення об'єктів на шаблонну сітку. У додатку є зразки рамок і фонових підкладок, завдяки яким можна оформляти вітальні листівки або обкладинки для альбомів.
- ✚ Picasa – додаток дозволяє структурувати колекцію знімків, застосовувати ефекти, редагувати зображення, створювати слайд-шоу і колажі.
- ✚ TurboCollage — програма дозволяє довільно розміщувати зображення на фоновій підкладці і обертати їх навколо своєї вісі.

Тема QR квесту присвячена 300-річчю Г. С Сковороди: Ідеї Сковороди в образах сучасності.

Виконавці: _____

Приклади оформлення:

Семінарське заняття № 7 (2 год.)

Тема 2.2. Структура і стиль педагогічного спілкування.

1. Продіагностувати сформованість власної готовності до особистісного типу спілкування

(Тест «Чи приємно з Вами спілкуватися?» URL: <https://vseosvita.ua/library/ci-priemno-z-vami-spilkuvatisa-test-29392.html> (дата звертання: 26.01.2022).

Тест «Чи приємно з Вами спілкуватися?».

Дайте відповідь на питання «так» чи «ні».

1. Ви любите більше слухати, ніж говорити?
2. Ви завжди можете знайти тему для розмови навіть з незнайомою людиною?
3. Ви завжди уважно слухаєте співрозмовника?
4. Чи любите Ви давати поради?
5. Якщо тема розмови Вам не цікава, чи будете Ви про це натякати співрозмовнику?
6. Ви роздратовуєтеся, коли Вас не слухають?
7. У Вас є особиста думка з кожного питання?
8. Якщо тема розмови Вам не знайома, чи станете її розвивати?
9. Чи любите Ви бути в центрі уваги?
10. Чи є хоча б три предмета, з яких Ви володієте досить вагомими знаннями?
11. Ви хороший оратор?

Обробка результатів. Якщо Ви позитивно відповіли на запитання 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11 можете зарахувати собі по одному балу за кожну відповідь, яка сходиться. А тепер підрахуйте суму балів.

1-3 бали. Важко сказати, чи Ви мовчун, з якого не витягнеш ні слова, чи Ви настільки товариські, що Вас намагаються уникати, але факт залишається фактом: спілкуватися з Вами далеко не завжди приємно, навпаки здебільшого дуже важко. Вам потрібно серйозно над цим задуматися.

4-8 балів. Ви, можливо, і не надто товариська людина, проте майже завжди уважний та приємний співрозмовник, хоча можете бути і не уважним, коли не в настрої, але Ви не вимагаєте у такі хвилини особливої уваги до своєї персони від оточуючих.

9-11 балів. Ви мабуть, один із самих приємних в спілкуванні людей. Навряд чи друзі можуть без Вас обійтися. Це прекрасно. Виникає лише одне запитання: Вам дійсно приємно бути весь час у цій ролі, чи інколи доводиться грати, як на сцені?

- 2. Визначити сутність понять «комунікативність», «комунікабельність», «гіпер- і гіпокомунікабельність» (конспект). ДЗ**

- 3. Охарактеризувати способи комунікативного впливу (повідомлення). ДЗ**

---

4. Проаналізувати порівняльну характеристику стилів спілкування вчителя, розфарбувати кожний стиль та його характеристику окремим кольором за схемою: стиль-педагогічна сутність-емоційна забарвленість дій учителя-дії вчителя-реакції учнів-результат взаємодії.

Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. Київ : Вища школа, 2004. С. 268.

<p><i>Педагогічна сутність:</i> зацікавленість предметом і діяльність з дітьми (співтворчість); учитель та учні разом дбають про справу</p>		<p><i>Дії вчителя:</i> констатація вчинку, обмеження спілкування формальними діями - поясненнями; підкреслення різниці між учителем та учнями</p>		
<p><i>Реакція учнів:</i> спільно працювати, бажання виправдати довір'я вчителя</p>	<p><i>Стиль:</i> загравання</p>	<p><i>Емоційна забарвленість дій учителя:</i> жорсткість, грізний голос, зневажливість, роздратованість, уїдливість</p>	<p><i>Результат взаємодії:</i> співробітництво</p>	
<p><i>Стиль:</i> дистанцювання</p>	<p><i>Педагогічна сутність:</i> формальні взаємини і авторитаризм</p>	<p><i>Стиль:</i> заякування</p>	<p><i>Результат взаємодії:</i> емоційний контакт</p>	<p><i>Стиль:</i> дружнє ставлення</p>
<p><i>Емоційна забарвленість дій учителя:</i> захопленість, ділова, спокійна реакція, оптимізм, енергійність, м'якість у поєднанні з вимогливістю та розумінням</p>		<p><i>Дії вчителя:</i> намагається завоювати любов дітей дешевими прийомами, виправдовування серйозних провин</p>		
<p><i>Реакція учнів:</i> напруженість, страх, очікування негативних наслідків</p>	<p><i>Результат взаємодії:</i> втрата контакту</p>	<p><i>Реакція учнів:</i> прагнення зберегти довір'я, бажання констатувати, обмін думками, довір'я до вчителя, його оцінки</p>	<p><i>Результат взаємодії:</i> втрата авторитету</p>	
	<p><i>Емоційна забарвленість дій вчителя:</i> спокій, лагідність, співчутливість у поєднанні з вимогливістю, розуміння, подив</p>		<p><i>Реакції учнів:</i> зневажливе ставлення до вчителя, байдужість до його зауважень, реакцій</p>	
<p><i>Дії вчителя:</i> демонстрування позитивного ставлення до справи та учнів, залучення до цікавої роботи, підтримка ініціативи</p>		<p><i>Педагогічна сутність:</i> особистісне позитивне сприйняття учнями вчителя і вчителем учнів; демократичне керівництво</p>		
<p><i>Педагогічна сутність:</i> позитивне ставлення, можлива байдужість та ліберальне керівництво</p>	<p><i>Реакції учнів:</i> негативні почуття, захисна реакція, образа, прагнення уникати зустрічей, взаємодії</p>	<p><i>Емоційна забарвленість дій учителя:</i> холодність, суворість, твердість, наполегливість</p>	<p><i>Дії вчителя:</i> демонстрування позитивного дружнього ставлення "Ви і я...", "Прошу..."</p>	
<p><i>Емоційна забарвленість дій учителя:</i> байдужість, поблажливість, невпевненість, співчутливість з потуранням</p>	<p><i>Дії вчителя:</i> вказування, як не слід діяти, застосування переважно догани, а не заохочення</p>	<p><i>Стиль:</i> захопленість спільною творчою діяльністю</p>	<p><i>Педагогічна сутність:</i> негативне ставлення і авторитаризм; невпевненість при високому посадовому статусі</p>	

5. Проаналізувати змістові та формальні ознаки стилів педагогічного спілкування: авторитарного, ліберального, демократичного (доповнити таблицю)

(Кіліченко О. І. Основи педагогічної майстерності: модульно-рейтинговий підхід URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/library/kilichenko.pdf> (дата звернення: 11.12.2021)).

Найчастіше розрізняють три стилі педагогічного спілкування: **авторитарний, ліберальний, демократичний**. Ці стилі можна охарактеризувати цілою низкою певних якостей, які групуються і розглядаються за їх формальною і змістовною ознаками.

Формальна ознака – характеризує форму звертання, форму стосунків суб’єктів і об’єктів педагогічного процесу.

Змістовна ознака – суть, основу змісту його окремих дій і вчинків, які в сумі складають ґрунт власне педагогічної діяльності вчителя початкових класів.

Ознаки спілкування педагога і учнів:		
	ФОРМАЛЬНІ	ЗМІСТОВНІ
ЛІБЕРАЛЬНИЙ СТИЛЬ СПІЛКУВАННЯ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Форма звертання до учнів часто міняється; 2. Немає системи чітких і послідовних вимог до учнів; 3. Тон мови часто ласкаво-запопадливий або нерішучий, оскільки вчитель не впевнений, що його вимоги будуть виконані; 4. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Намагається не втручатися у життя колективу, не виявляє активності, проблеми вирішує формально; 2. Легко підпадає під чужі впливи, інколи протилежні; 3. Легко спілкується з дітьми, прагне не псувати з ними стосунки; 4.

<p style="text-align: center;">ДЕМОКРАТИЧНИЙ СТИЛЬ СПІЛКУВАННЯ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тон звертання дружній, товариський, характер мови спокійний, привітний; 2. Вимоги до учнів адекватні їхнім можливостям з урахуванням рівня розвитку, підготовки, індивідуальних властивостей; 3. Вміє вислухати дітей; 4. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уміє сам виявити розумну ініціативу і водночас схвалює і підтримує корисні починання зі сторони учнів; 2. Уміє критично оцінювати свої дії. Сприймає критику і не переслідує за неї; 3. Має чіткий перспективний план; 4.
<p style="text-align: center;">АВТОРИТАРНИЙ СТИЛЬ СПІЛКУВАННЯ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учитель до учнів звертається у формі жорсткого наказу, розпоряджень, вказівок; 2. Стиль мови – командний; 3. Вимоги до учнів завищені, без урахування реальних можливостей та умов; 4. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відноситься до учнів як до безправних об'єктів діяльності; 2. Чітко планує свою майбутню діяльність і вимагає того ж від інших; 3. Проявляючи власну розумну ініціативу, не допускає її зі сторони дітей; 4.

Семінарське заняття № 8 (2 год.)

Тема 2.3. Педагогічна етика. Педагогічний такт.

1. Заповнити таблицю, працюючи з підручником. ДЗ

(Васянович Г. П. Педагогічна етика. Київ : “Академвидав”, 2011. 248 с.)

Джерела педагогічної етики

Час, персоналії	Джерела, ідеї
Сократ (470-399 до н.е.)	Ставив високі вимоги як до учителів, так і до учнів. Передусім учитель повинен мати незаперечний авторитет, а учень – послідовно звільнятися від духовного рабства: бути витриманим, освіченим, «пізнати самого себе», в усьому дотримуватися міри, гордиться не зовнішніми ознаками, а добродіями справами. В основі спілкування, дружби, взаєморозуміння між учителем і учнями мають бути духовність, взаємовідповідальність та любов.

--	--

2. Ознайомитися із орієнтовним етичним кодексом працівника закладу освіти

1. Працівник закладу освіти поважає Закони України та норми міжнародного законодавства і визнає свою особисту відповідальність перед дитиною і законом. Виконує свою місію з любов'ю та повагою до життя дитини.

2. Діяльність працівника спрямована на всебічний розвиток дитини з метою виховання свідомого громадянина та допомоги в його адаптації до життя в суспільстві.

3. У своїй професійній діяльності працівник дотримується переваги інтересів дитини перед власними інтересами, балансу професійних інтересів, інтересів колег та батьків.

4. Працівник, за всіх обставин, повинен прагнути знайти порозуміння з дитиною, морально її підтримати, допомогти дитині коректно та дбайливо.

5. Працівник вміє створювати в дитячому колективі атмосферу доброзичливості, взаємопідтримки, взаємодопомоги, творчої співпраці.

6. Працівник закладу відмовляється у вихованні від авторитарності та категоричності і виконує свій обов'язок без погроз, примушення і насильства.

7. Працівник закладу приймає на себе особисту моральну відповідальність за всебічний розвиток дитини.

8. Працівник використовує всі необхідні для досягнення позитивного педагогічного результату засоби, сучасні знання, методи педагогіки, психології та виховання.

9. Працівник закладу поважає психофізичну і духовну цілісність, моральні ідеали, особисту честь і гідність дитини та сприяє їх розвитку.

10. Працівник виявляє професійний такт і високу культуру в спілкуванні та роботі з дитиною та родинами вихованців.

11. Працівник та батьки мають бути єдиною командою у вихованні та навчанні дитини.

12. Професійна компетентність та авторитет працівника базується на його здатності бути стриманим, чуйним, чутливим, доброзичливим, принциповим, творчим, здатним засвоювати новий досвід і передати його іншим.

13. Працівник закладу відповідальний за безперервне підвищення та удосконалення професійного рівня та самовдосконалення.

14. У професійній діяльності працівник чесний і порядний. Він поважає права, законні інтереси, честь, гідність, репутацію та почуття осіб, з якими спілкується.

15. Працівник уникає проявів негативних емоційних реакцій, які принижують його людську гідність.

16. Працівник дотримується високого рівня культури поведінки, поводить стримано та тактовно, зберігає самоконтроль і витримку, слідує за своїм зовнішнім виглядом.

17. Працівник закладу поважає права іншого працівника.

18. Взаємини між працівниками закладу будуються на підставі колегіальності, рівноправності, чесності, справедливості, порядності та довіри, а також готовності поділитися своїми професійними знаннями та досвідом.

3. Заповнити термінологічний словник: ДЗ

Педагогічний такт – це _____

Педагогічна тактика – це _____

Тактовність – це _____

---

4. Продіагностувати власний рівень педагогічного такту

(<http://www.studfiles.ru/preview/2298880/page:28/> дата звертання: 26.12.2021).

Тест «Такт учителя»

Ви приходите на урок і потрапляєте в незвичайну ситуацію. Учні (4 кл.) стовпилися біля одного із заводяк. Його розповідь переривається вибухами сміху. Ваші дії?

Виберіть 2 із 5 запропонованих варіантів педагогічних реакцій.

1. Стукаю по столу і висловлюю обурення щодо неповаги до себе.
2. Непомітно підходжу до дітей, прислуховуюся до того про що йдеться, і, зрозумівши, у чому річ, також голосно сміюся.
3. Караю чергових, які не підготували клас до уроку.
4. Кажу «Діти, швидко займіть свої місця. Обіцяю, що сьогоднішній урок теж буде цікавим».
5. Голосно вітаюся, оголошую тему, не звертаючи уваги на те, що застав.

Обробка результатів. Підрахуйте суму балів:

Запитання	Бали
№ 1	5
№ 2	10
№ 3	5
№ 4	10
№ 5	10

У тих, хто набрав 15 і більше балів, є спрямованість на дотримання педагогічного такту, у тих, хто набрав менше ніж 15 балів- схильність до прийняття стереотипних рішень.

5. Підготувати педагогічні ситуації педагогічного такту і непедагогічного такту вчителя (по 2 до кожного). ДЗ

Тема 3.1. Проблеми взаємодії вчителя та учнів.

1. Ознайомитися із Пам'яткою, створеною на допомогу вчителів при проведенні індивідуальної бесіди з батьками та з Пам'яткою для батьків, яких вчитель запросив на розмову в школу

Індивідуальна зустріч з батьками: пам'ятка для педагогів.

*Як поводитися, коли виникла проблемна ситуація,
і ви зустрілися з батьками для неприємної бесіди?*

Намагайтесь ніколи не вживати вираз «викликати батьків до школи!» Ваша зустріч не повинна бути покаранням для дитини. Завжди **запрошуйте** їх для розмови. І обов'язково заздалегідь. Запрошуючи батьків до школи, запитайте себе: який я хочу отримати результат? Якщо просто виговоритись, засудити дії дитини чи методи виховання батьків, то цей шлях неефективний. Спробуйте знайти конструктивне рішення, адже це полегшить, насамперед, **вашу** роботу.

Під час розмови в присутності дитини пам'ятайте: наскільки б вона не була винною, батьки завжди (у всякому випадку, на людях) повинні бути **адвокатами** своїх дітей. Двоє на одного – це нечесно!

Не покладайтесь на чутки. Говоріть лише про **достеменно відомі факти**.

Якомога більше **конкретики**! Намагайтесь не вживати невизначених виразів на зразок: «погано поводиться», «не хоче вчитися». Висловлюйтесь чітко і ясно: «Не виконав два домашніх завдання з математики», «Відмовився відповідати на уроці хімії» і т. д. Тоді батькам легше буде проконтролювати подальшу навчальну діяльність дитини.

Спільно з батьками визначте конкретні **кроки** цілеспрямованої дії. Якщо батьки зрозуміють, що ви можете їм надати реальну допомогу, їхня довіра до вас як до спеціаліста зросте. Вони будуть частіше звертатися до вас за порадою, а ви, в свою чергу, отримаєте чудову можливість прослідкувати за розвитком дитини в сім'ї.

Пропонуючи можливі способи вирішення проблеми, не провокуйте дорослих на **насилля**, коли закінчиться «розбір польотів», – цим ви лише налаштуєте дітей проти себе. У результаті діти докладуть усіх зусиль, щоб ваші майбутні зустрічі з батьками не відбулися.

Обговорюючи неприємний вчинок дитини, запитайте у себе: чи немає тут **вашої вини** як мудрішої та досвідченішої людини? Діти багато чого роблять через незнання! Не ображайтесь, якщо батьки під час зустрічі будуть занадто емоційними. В решті решт, вони довіряють вам **найдорожче**, що у них є, – своїх дітей.

Завершуючи зустріч, запитайте у себе: чи виправдались **очікування її учасників**? З яким почуттям батьки йдуть додому? Як подивиться на вас учень завтра? Пам'ятайте про **перспективи**. Врешті решт, діти виростають, їхні пустощі забуваються, а зіпсувати стосунки можна назавжди.

І остання, найголовніша порада: **частіше посміхайтесь!** Це завжди якось сприяє Діалогу...

Якщо вас викликали до вчителя (поради психолога)

Виклик до школи як для учня, так і для батьків – момент неприємний. Але не поспішайте звинувачувати дитину в усіх провинах. По великому рахунку, це серйозний іспит для мам і тат. І від того, як вони його здадуть, буде залежати їхня репутація в очах вчителя і дитини.

Для початку одягніться відповідно. Уникайте дорогих прикрас і екстравагантного вбрання. Темний костюм і краватка (для чоловіків) і класична спідниця з блузкою (для жінок) нададуть бесіді офіційності. Саме за зовнішнім виглядом учитель буде оцінювати вас, а значить, і вашу дитину.

Оцініть настрій учителя на початку бесіди. Якщо він сів з вами поряд за парту – розмова має бути дружньою. Залишився сидіти за столом, запросивши присісти навпроти, – очікуйте серйозного діалогу.

Під час бесіди використовуйте невербальний прийом "дзеркало". Якщо вчитель нахилив голову вправо, нахиліть свою вліво. Цей нехитрий прийом дозволяє зробити співбесідника більш поступливим. Щоб не ускладнювати розмову, не схрещуйте руки та уникайте пози "нога на ногу".

Висловлюйтесь коротко і по-діловому. Будьте готові до того, що викладач спробує зіштовхнути вас із вашою дитиною. Переговоріть з винуватцем перед походом до школи. Чітко сформулюйте власні заяви і пояснення. Пам'ятайте: чим довше ваші пояснення, тим більш винним ви здаєтесь і тим більше вірогідності спіймати вас на протиріччі.

Завжди робіть помітки. Чи то під час особистої бесіди, чи на батьківських зборах. Сам факт запису надасть вашому іміджу серйозності. І навпаки, ніколи не використовуйте диктофон, оскільки наявність записуючого засобу обов'язково налаштує співрозмовника на конфронтацію.

Задавайте відкриті запитання. «Що?», «Як?», «Чому?» дозволять учителю висловити свою думку, а вам – об'єктивно оцінити ситуацію. Уникайте запитань, на які можна відповісти коротко, і які, цілком вірогідно, можуть змусити вас зайняти захисну позицію.

Отримавши позитивну відповідь, рухайтесь далі. Якщо вчитель погоджується з вами, переключайтесь на інші теми, намагаючись дати їм позитивне забарвлення. Щоб знову не виникло суперечностей, не «копайте» надто глибоко.

Погоджуйтесь з малозначущими зауваженнями. Продемонструйте солідарність з класним керівником з непринципових питань.

Не перетворюйте бесіду в протистояння. Ви, ваша дитина і вчитель намагаєтесь досягти компромісу, а не виграти за всяку ціну. Проведіть паралель між собою (батьком) і вчителем. Якщо він буде довіряти вам як батькові (матері), дитині буде легше справитись з труднощами.

Не намагайтесь нічого довести. Навіть коли відчуваєте, що син (дочка) покараний незаслужено. Протистояння з учителем лише поглибить ситуацію, а наслідки відіб'ються на дитині.

2. Прочитати оповідання педагога-майстра, вченого, літератора – вчительки середньої школи № 53 м. Львова Ю. Л. Львової «Наодинці з собою», підготуватися до обговорення.

Після проведення відкритого уроку для педагогів міста і області вчителька залишається сама у класі і, пригадуючи свій урок, добрі відгуки колег, відчуває задоволення. На уроці все йшло чітко за планом: спрацьовували технічні засоби навчання, своєчасно з'являлося на дошці все, що мало з'явитися, був гарний темп роботи учнів. Але раптом вона ловить себе на думці, що зовсім не знає, як сприймали її урок окремі учні, і взагалі, чи всі її зрозуміли. Вона, заклопотана тим, чи встигне виконати передбачене планом, не бачила їхніх облич, очей. «Я їх не відчувала! Я їх загубила, я не знаю міри їхнього інтересу, причетності кожного з них до роботи...урок.. – не відбувся. Урок задля уроку, урок з дітьми не для дітей. Урок в нікуди., я втратила відчуття стану учнів, не збрала свою увагу навколо кожного з них. Я в буквальному розумінні слова відірвалася від них і долала передбачувані труднощі навчання поза конкретним реальним подоланням їх кожним учнем. *Ось убивчий парадокс: «Я готувала урок з думкою про них і їх не бачила».*

3. Схематично відобразити елементи технології побудови уроку, аналізуючи кожний із цих елементів для моделі «урок-діалог» та моделі «урок-монолог» (порівняльна таблиця)

(Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. Київ : Вища школа, 1997. С. 269-345).

Елементи технології побудови уроку	Модель «урок-діалог»	Модель «урок-монолог»
1	2	3
1.		

1	2	3
2.		
3.		
4.		
5.		

Семінарське заняття № 11 (2 год.)

Тема 4.1. Педагогічні конфлікти: профілактика та розв'язання.

1. Продіагностувати власну конфліктність

Тест Чи конфліктна ви особистість?

На кожне запитання вибирайте одну відповідь.

1. У громадському транспорті розгорілася суперечка. Що ви робите?
А – не втручаюся;
Б – можу втрутитися, зайнявши позицію потерпілого;
В – завжди втручаюся.
2. На зборах і конференціях ви критикуєте керівництво за помилки?
А – ні;
Б – в залежності від особистого ставлення до нього;
В – завжди.
3. Ваш керівник пропонує свій план роботи, який здається вам невдалим. Чи запропонуєте ви власний план?
А – якщо інші вас підтримають, то так;
Б – звичайно;
В – ні.
4. Чи любите ви сперечатися зі своїми колегами, друзями?
А – тільки з тими, хто не ображається;
Б – так, але лише з принципових питань;
В – так, зі всіма і з будь-якого приводу.
5. Хтось намагається стати перед вами в черзі за стипендією чи зарплатою.
А – вважаючи, що ви не гірші за нього, ви намагаєтесь обійти чергу;
Б – обурюєтесь, але про себе;
В – відкрито висловлюєте своє обурення.
6. Уявіть собі, що розглядається раціоналізаторська пропозиція вашого колеги, в якому є смілива ідея, але присутні й помилки. Ви знаєте, що ваша думка буде вирішальною. Ваші дії?
А – висловитесь про плюси і мінуси цієї пропозиції;
Б – скажете про плюси цієї пропозиції і порадите дати можливість випробувати ідею;
В – будете лише критикувати.
7. Уявіть: свекруха (або теща) постійно говорить вам про необхідність заощаджувати, про вашу марнотратність, а сама раз за разом купує дорогі речі. Вона хоче знати вашу думку про свою останню покупку. Що ви їй скажете?
А – що схвалюєте покупку;
Б – що ця річ зроблена без смаку;
В – посваритесь з нею через покупку.
8. Ви зустріли підлітків, які вживають нецензурні слова і палять. Як ви відреагуєте?

- А – не будете втручатися;
 Б – зробите їм зауваження;
 В – якщо це відбуватиметься у громадському місці, то відчитаете їх.
9. У ресторані чи магазині ви помітили, що вас обраховують. Що ви зробите?
 А – не дасте офіціанту чайових, а у продавця будете вимагати здачу, навіть дрібну;
 Б – попросите, щоб він ще раз поррахував;
 В – влаштуєте скандал.
10. Ви в будинку відпочинку. Адміністрація займається сторонніми справами, не виконуючи своїх функціональних обов'язків. Чи вас це обурює?
 А – так, але ви не висловлюєтесь;
 Б – скаржитесь на них;
 В – випліскуєте своє невдоволення на молодший персонал.
11. Ви сперечаєтесь зі своїм молодшим братом чи сестрою-підлітком і переконуєтесь, що вони мають рацію. Чи признаєте ви свою помилку?
 А – так;
 Б – ні;
 В – який же у вас авторитет, якщо ви признаєтесь у своїй помилці?

Дешифратор:

За кожну відповідь «А» – 4 бали, «Б» – 2 бали, «В» – 0 балів.

Обробка результатів. До 14 балів. Ви шукаєте привід для суперечок, більшість з яких просто дріб'язкові. Любите критикувати, лише коли вигідно вам. Подумайте, чи не приховується за вашою поведінкою комплекс неповноцінності?

15-29 балів. Про вас кажуть, що ви – конфліктна особистість. Ви наполегливо відстоюєте свою думку, не дивлячись на те, як це вплине на ваші особисті та службові стосунки.

30-44 бали. Ви тактовні, легко уникаєте конфліктних ситуацій, намагаєтесь бути приємним для оточуючих, але коли вони потребують допомоги, не завжди наважуєтесь її надати. Можливо, ви всього вимагаєте тільки від інших.

2. Розкрити тему: «Шляхи попередження конфліктних ситуацій між педагогами та учнями» (повідомлення). ДЗ

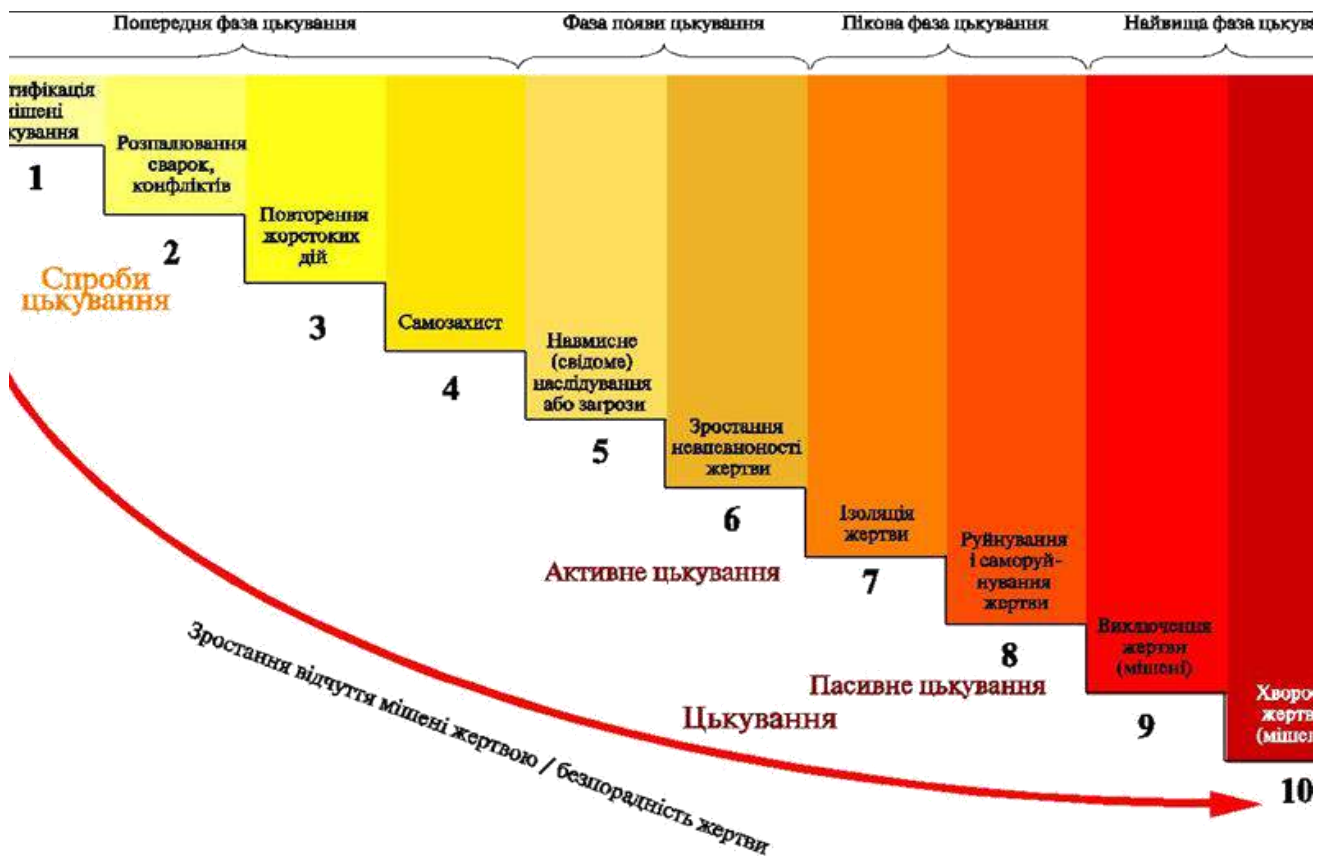

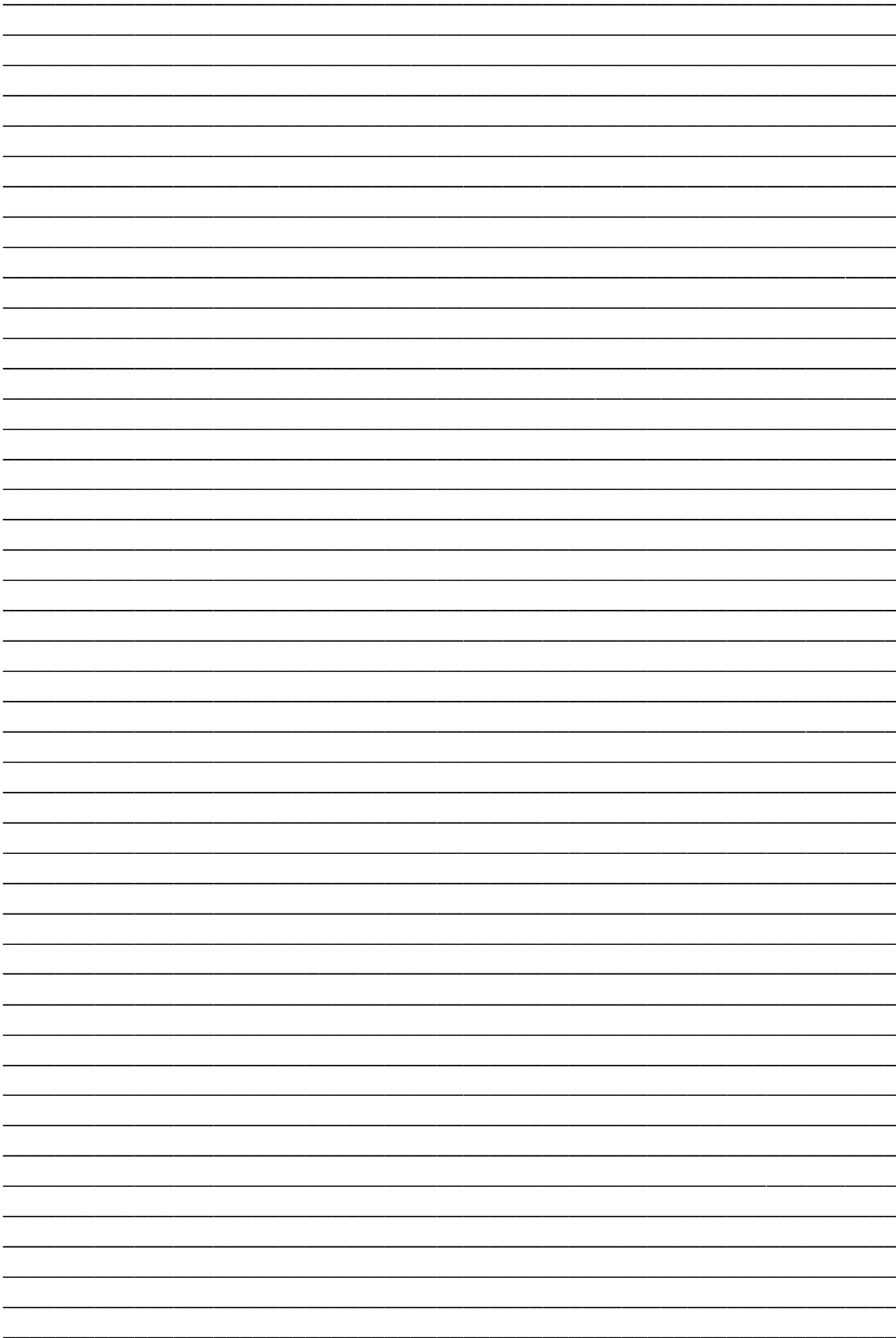

Семінарське заняття № 12 (2 год.)

Тема 4.2. Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти.

1. Підготувати реферат на тему: «Драбина булінгу (цькування)». ДЗ

4- Ознайомитися з відмінностями булінгу (цькування) від конфлікту між дітьми

Ознаки булінгу	Ознаки конфлікту
<p>1. Систематичність діяння – вчинення різних форм насильства (фізичного, економічного, психологічного, сексуального, в тому числі за допомогою засобів електронної комунікації) двічі і більше разів стосовно однієї і тієї ж особи.</p> <p>2. Булінг майже завжди має злий умисел, коли метою дій кривдника є умисне заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страху, тривоги, бажання підпорядковувати потерпілого своїм інтересам та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.</p> <p>3. Для булінгу (цькування) характерний дисбаланс сил – владний дисбаланс між кривдником і потерпілим, різниця у фізичному розвитку, рівні соціально-психологічної адаптованості, соціальному статусі, стані здоров'я (наявність інвалідності чи особливих освітніх потреб), ментальному розвитку.</p> <p>4. Відсутність розкаяння у кривдника.</p>	<p>1. Не регулярність та випадковість (відсутністю злого умислу).</p> <p>2. Баланс (рівність) сил між його учасниками, владний баланс (симетричні відносини), що характеризується здатністю кожної зі сторін однаково впливати на процес конфлікту, відносною рівністю фізичних сил, соціально-психологічної адаптованості, соціального статусу, стану здоров'я, ментального розвитку тощо.</p> <p>3. Спостерігається розкаяння сторін конфлікту та спрямованість зусиль сторін конфлікту на його вирішення.</p>

Проаналізуйте ситуації та визначте, де відбувається булінг (цькування), а де – конфлікту між дітьми.

<p>Денис, учень 4 класу, під час перерви обідав у їдальні, а коли зайшов у клас, щоб готуватися до уроку, побачив, що Віталій і Артем кидаються його пеналом. Денис обізвав хлопців лайливим словом і сказав негайно віддати пенал. Віталій, який в цей момент тримав пенал в руках, замість того, щоб віддати Денису, кинув його у сміттєвий бак. Денис за це грубо висловився щодо Віталія. Між хлопцями зчинилася сварка.</p>	<p>Микита, учень 2 класу, вже довгий час чує образливі слова від однокласниці, яка майже щодня називає Микиту «бовдуром». Хлопцеві це дуже образливо. Він спочатку намагався стримуватися, не звертати уваги, але потім також почав говорити образливі слова дівчині, а іноді навіть виникали бійка між цими дітьми.</p>
--	--

5. Заповнити таблиці:

Загальні психологічні характеристики ймовірного кривдника (булера)

Дитина ймовірно може бути схильною до булінгу (цькування), якщо вона:

- домінантна особистість, схильна самостверджуватися з використанням сили;
-
-
-
-
-
-

Загальні психологічні характеристики ймовірної жертви булінгу (цькування)

Дитина ймовірно може бути жертвою булінгу (цькування), якщо вона:

- тиха, обачлива, чутлива, яку можна легко зворушити і фруструвати;
-
-
-
-
-
-

Ознаки булінгу (цькування) для діагностики

Дитина ймовірно потерпає від булінгу (цькування), якщо вона:

- приходить додому в пошкодженому одязі чи загубленими речами;
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

6. Причини виникнення булінгу

Особистісні чинники:

Сімейні чинники:

Чинники середовища:

Соціальні чинники:

Анкета

1. Твій вік:

- 9-11 років;
- 12-14 років;
- 15-16 років.

2. Чи знаєш ти, що таке насильство?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

3. Чи вважаєш ти актуальною проблему насильства серед дітей?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

4. Чи погоджуєшся ти із визначенням: «Насильством є будь-яка дія однієї людини по відношенню до іншої, внаслідок якої завдається шкода фізичному або психічному здоров'ю?»

- так;
- ні;
- важко відповісти.

5. Які ти знаєш види насильства? (напиши)

---

6. Що із зазначеного нижче ти відносиш до насильства?

- побиття;
- сварки;
- образи;
- приниження;
- «навішування ярликів»;
- порівняння;
- позбавлення іншої людини їжі;
- псування майна іншої особи;
- ігнорування почуттів та потреб іншої людини;
- використання прізвиськ;
- сексуальні домагання;
- інше (що саме).

7. Чи відбувалося щось подібне з тобою?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

8. Якщо так, то де саме?

- дома;
- на вулиці;
- у школі;
- інше.

9. Якщо так, що саме?

- побиття;
- запотиличники?
- образи;
- приниження;
- використання образливих прізвиськ;
- псування майна;
- неприємні дотики до твого тіла;
- позбавлення їжі, грошей;
- бойкот;
- інше.

10. Хто найчастіше чинить насильство у школі?

- твій ровесник;
- твої ровесники (кілька дітей разом);
- старший учень;
- старші учні (кілька дітей разом);
- ти сам;
- інше (хто саме).

11. До кого ти або твої друзі можуть звернутися по допомогу, щоб захиститися від насильства?

- до жодної особи;
- до друзів;
- до батьків або інших родичів;
- до вчителів;
- до директора школи;
- до шкільного лікаря;
- до шкільного психолога;
- до шкільного соціального педагога;
- інше (до кого саме).

12. Чи Вам розповідають в школі про те, як запобігти насильству і хто може допомогти?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

13. В якому вигляді відповідна робота проводиться в школі:

- спеціальні уроки;
- класні години;
- виховні заходи;
- консультації психолога;
- інше (що саме).

14. Чи ти знаєш, що в Україні існують закони, які захищають дітей від насильства?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

«Школа професійного зростання»

ДЕНЬ У ШКОЛІ

Дата _____ Школа _____
Клас _____ Учитель _____

Тема 1. Педагогічна майстерність учителя та її елементи. Педагогічна техніка вчителя. Професіограма вчителя.

Мета: закріпити і поглибити уявлення студентів про сутність і структуру педагогічної майстерності як характеристики особистості вчителя; оволодіти культурою рухів майбутнього вчителя.

План

1. Установчо-мотиваційна лекція про педагогічну майстерність учителя та її елементи, про педагогічну техніку вчителя та професіограму вчителя.
2. Відвідування уроків учителів початкових класів.
3. Аналіз елементів педагогічної майстерності вчителя на уроках.
4. Позаурочна організаційно-виховна робота з молодшими школярами.

Література

Базова

1. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки : посібник для вчителів. Луганськ : Резніков В. С., 2007. 100 с.
2. Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії : навч. посіб. Київ : Навч. література, 2005. Тема 5.
3. Макаренко А. С. Твори : В 7 т. Київ : Радянська школа, 1954. – Т. 4. : Деякі висновки з мого педагогічного досвіду. С. 262.
4. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф.Кривонос та ін. Київ : Вища школа, 2004. С. 40.
5. Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2008. С. 15–17.
6. Філатова Л. С. Педагогічна майстерність : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти педагогічних університетів за спеціальностями 013 Початкова освіта; 016 Спеціальна освіта. Харків : ХНПУ, 2021. 90 с.

Допоміжна

7. Поняття педагогічної техніки URL: <https://infopedia.su/2x5ce5.html> (дата звернення: 14.12.2021).
8. Посадова інструкція учителя початкових класів (класовода) URL: http://natalia.mou.su/posadova_instrukcija.docx (дата звернення: 14.12.2021).
9. Професіограма вчителя початкових класів URL: <https://lektsii.org/10-2688.html> (дата звернення: 11.12.2021).

3. Складіть професіограму вчителя (за 5-ти бальною системою).

1.	Любов до дітей	
2.	Чесність, справедливість, об'єктивність	
3.	Витримка, терплячість	
4.	Принциповість і вимогливість	
5.	Педагогічний оптимізм, любов до життя, почуття гумору	

6.	Чуйність, гуманне ставлення до людей	
7.	Тактовність	
8.	Організаторські здібності, вміння працювати з дитячим колективом	
9.	Всебічний розвиток	
10.	Фізичне та психічне здоров'я, здатність відновлювати енергопотенціал	
11.	Творчий склад мислення, відкритість до нового	
12.	Педагогічна спрямованість	
13.	Потяг до удосконалення, самоосвіти протягом життя	

2. Вкажіть, які прийоми педагогічної техніки використовує учитель на уроках?

№	Прийоми педагогічної техніки за А. Гіном	на уроках (+ –)
1.	Вхід до уроку: учитель починає урок з «настройки» (речення-підказки, нескладні питання тощо).	
2	Завершення уроку: чітко, традиційним словом або дією.	
3	Приваблива мета: перед учнем постає проста, зрозуміла і приваблива для нього мета, при досягненні якої він хоч-не-хоч виконує і ту навчальну дію, яку планує педагог.	
4	Здивуй! – учитель знаходить такий кут зору, щоб навіть повсякденне стало дивовижним.	
5	Відтягнута відгадка: на початку уроку вчитель задає загадку (цікавий факт), відгадка на яку (ключ для розуміння) буде відкрита на уроці під час роботи над новим матеріалом; загадку дати наприкінці уроку, щоб розпочати з неї наступне заняття.	
6	Фантастична добавка: учитель додає до реальної ситуації фантастику.	
7	Спіймай помилку: пояснюючи матеріал, учитель навмисне припускається помилок.	
8	Практичність теорії: введення в теорію учитель здійснює через практичну задачу, корисність якої очевидна учням.	
9	Прес-конференція: учитель навмисне розкриває тему неповно, пропонуючи учням поставити такі питання, які розкривають її повністю.	
10	Питання до тексту: перед вивченням навчального тексту дітям ставиться задача – скласти до нього список питань.	
11	М'яке опитування: тренувальне опитування (дві групи опитують по черзі, правильну відповідь дає експерт –	

	сильний учень або вчитель)	
12	Ідеальне опитування: учні самі оцінюють ступінь своєї підготовки й сповіщають про це учителя.	
13	«Світлофор»: при опитуванні учні піднімають «світлофор» червоним або зеленим боком до вчителя, сигналізуючи про свою готовність відповідати або про свою згоду чи незгоду з відповіддю товариша.	
14	Взаємоопитування: учні опитують одне одного за базовими листами. Самооцінювання або взаємооцінювання за поданими критеріями.	
15	Гра у випадковість: учитель включає в урок елементи випадкового вибору.	
16	Театралізація: розігрується сценка на навчальну тему.	
17	Своя опора (1): учень складає опорний конспект за новим матеріалом.	
18	Своя опора (2): учень складає авторський опорний конспект всієї раніше вивченої теми.	
19	Повторюємо з контролем (1): учні складають серію контрольних запитань до вивченого на уроці матеріалу.	
20	Повторюємо з контролем (2): учні складають серію контрольних запитань до всієї раніше вивченої теми.	
21	Повторюємо з розширенням: учні складають серію запитань, що доповнюють знання з нового матеріалу.	
22	Свої приклади: учні готують свої приклади до нового матеріалу.	
23	Опитування-підсумок: наприкінці уроку учитель ставить питання, що змушують до рефлексування уроку.	
24	Обговорюємо домашнє завдання: учитель разом з учнями обговорює, яким має бути д/з, щоб новий матеріал був якісно відпрацьований.	
25	Перетинання тем: учні підбирають або розробляють свої приклади, задачі, гіпотези, ідеї, запитання, які пов'язують останній вивчений матеріал із будь-якою раніше вивченою темою, яку пропонує учитель.	
26	Ділова гра «Точка зору»: групи обговорюють свої аргументи з теми дискусії й можливі контраргументи суперників, вступають у дискусію; група спостерігачів оцінює, хто більш переконливий).	
27	Ігрова мета: якщо необхідно виконати велику кількість одноманітних вправ, учитель вводить їх до складу ігрової оболонки, у якій ці дії виконуються для досягнення ігрової мети.	
28	Проблемний діалог (евристична бесіда).	
29	Ділова гра «Компетентність»: учасники – конкуренти	

	(дві групи учнів складають для суперників запитання з теми); наймачі (група учнів, яка визначає переможця); арбітр (зазвичай, учитель, вирішує спірні питання).	
30	Гра «НДЛ» - науково-дослідницька лабораторія (замовники, винахідники або дослідники).	
31	Зразкова відповідь: учитель (або учень) надає свій приклад відповіді або виконання завдання.	
32	«Руки геть!» – спеціальний знак заборони ставиться на стіл або вивіщується на дошку.	
33	Чітка команда – учитель відпрацьовує з учнями декілька чітких команд (Вільна парта! Роботу закінчено! Увага! Невербальні команди).	
34	Листок захисту – кожен учень може вписати своє прізвище і бути впевненим, що його сьогодні не спитають. Учитель підшиває ці листи.	
35	Відтягнута реакція: учитель привчає учнів до паузи між питанням та відповіддю (не вигукувати з місця)	
36	Вибірковий контроль: перевіряти роботи учнів вибірково.	
37	Релейна контрольна робота: контрольна робота проводиться за текстами задач, розв'язаних раніше.	
38	Бліц-контрольна: контроль у високому темпі, щоб виявити, наскільки прості учбові навички, якими зобов'язані оволодіти учні для подальшого успішного навчання.	
39	Програмоване опитування: учень вибирає одну вірну відповідь з декількох запропонованих.	
40	Тихе опитування: бесіда з одним чи декількома учнями напівпошепки (клас у цей час зайнятий іншою роботою).	
41	Опитування ланцюжком: учні змагаються, виконуючи по черзі дії відповідно певному правилу, коли наступна дія залежить від попередньої; розповідь одного учня припиняється на будь-якому місці і передається іншому жестом учителя .	
42	Вихід за межі: учитель виходить за межі підручника, свого предмету.	
43	Порівняйте позиції: учитель сам обирає позицію оцінюваного.	
44	«Мордочки»: учні сигналізують про свій емоційний стан за допомогою карток із стилізованими малюнками.	
45	«Допоможіть мені!» - зошит на столі вчителя, у якому кожен може зробити свій запис: поставити запитання, звернутися з проханням тощо.	

3. Зазначте, які характерні жести вчителя Ви побачили, що вони означають? (мін 3).

№	Види жестів	Жести учителя, які Ви побачили на уроці
1.	Вказівні	
2.	Символічні	
3.	Зображувальні	
4.	Емоційні	
5.	Ритмічні	

Дата _____ Школа _____
Клас _____ Учитель _____

Тема 2. Сутність і зміст педагогічного спілкування.

Мета: сформувати поняття «педагогічне спілкування»; виявити функції, типи педагогічного спілкування; ознайомити студентів із бар'єрами педагогічної взаємодії та шляхами їх усунення.

План

1. Установчо-мотиваційна лекція про зміст та типи педагогічного спілкування.
2. Відвідування уроків учителів початкових класів.
3. Аналіз типів педагогічного спілкування.
4. Позаурочна організаційно-виховна робота з молодшими школярами.

Література

Базова

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. С. 6-29.
2. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача : навч. посіб. Харків : Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
3. Марченко О. Г. Основи педагогічної майстерності. Харків : Вид. група «Основа», 2009. Розділ 4.
4. Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії : навч. посіб. Київ : Навч. література, 2005. Тема 5.
5. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. Київ : Вища школа, 1997. С. 45, Розділ 5, 6.
6. Педагогічна майстерність учителя : навч. посібник / За ред. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. Харків : «ОВС», 2006. С. 84-92.
7. Філатова Л. С. Педагогічна майстерність : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти педагогічних університетів за спеціальностями 013 Початкова освіта; 016 Спеціальна освіта. Харків : ХНПУ, 2021. 90 с.

Додаткова

8. Педагогічна майстерність учителя : навч. посіб. / За ред. В. М. Гриньової. Харків : «ОВС», 2006. Розділ 2.
9. Педагогічне спілкування та його особливості URL: <https://studall.org/all-82889.html> (дата звернення 18.12.2021).
10. Рибалко Л. С., Пасько Л. Б. Основи педагогічної майстерності. Вступ до вчительської професії : навч. метод. посіб. Харків : ХДПУ. 2004. С. 43-45.
11. Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2008. С. 81-83.

12. Цимбалюк І. М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці. Київ : ТОВ «Професіонал», 2004. Розділ 2.

1. Виявити характер педагогічного спілкування учителя (підкреслити):
Суб'єктно-суб'єктне

Функціонально-рольове

Особистісно орієнтоване

2. Які бар'єри спілкування, що перешкоджають педагогічній взаємодії Ви побачили?

№	Бар'єри спілкування	+ /—
1.	Соціальний – виникає внаслідок різного соціального статусу вчителя й учня (щоб запобігти появі такого бар'єру, вчителю не слід постійно підкреслювати свою позицію, свої переваги як старшого, педагога, наголошувати на тому, що “я вчитель, тому завжди правий” тощо);	
2.	Фізичний – простір, стіл учителя, якими він віддаляє себе від учнів (для подолання даного бар'єру педагог може змінювати відстань між собою та учнями, рухаючись по класу);	
3.	Гностичний – недоступність пояснення матеріалу вчителем (педагог не повинен вживати незрозумілих дітям термінів, висловлюватися великими реченнями (більше 17 слів), говорити надто швидко (більше 2,5 слів за 1 секунду);	
4.	Психологічний – виникає тоді, коли в учителя є страх перед класом, перед можливістю допустити фактичну чи методичну помилку, відсутній контакт з дітьми або існує негативна установка щодо класу чи окремих учнів.	

1. Який стиль педагогічного спілкування притаманний Вашому класоводу? (за О. Березовіним, Я. Коломенським):

Активно-пасивний стиль,

характеризується:

«У школу і дітей закохана»,
«Уміє навчити будь-яку дитину»,
«Не використовує крайнощів»,
«У той же принципова і вимоглива».

Ситуативний стиль,

характеризується:

«Сумлінна, грамотна, багато працює»,
«Любить свою професію та дітей»,
«Якщо діти щось плутають, або не розуміють, втрачає самоконтроль».

Пасивно-позитивний стиль,

характеризується:

«Учителька чудова, але якась суха, слова Лагідного дітям не скаже».

Пасивно-негативний стиль,

характеризується:

«Сприймає все насторожено»,
«Переважають негативні оцінки учнів»,
«Не любить затримуватися у школі».

Активно-негативний стиль,

характеризується:

«Зауваження робить у різкій формі»,
«Не любить слабких і не хоче з ними працювати».

2. Виокремлюють чотири дистанції у спілкуванні: інтимна, особиста, соціальна, публічна.

Інтимна дистанція спілкування – це зона спілкування між близькими людьми (до 50 сантиметрів)

Особиста дистанція спілкування – це зона спілкування між друзями (від 50 см до 1,5 метра)

Соціальна дистанція спілкування – це зона спілкування між знайомими людьми (але не друзями) (від 1,5 до 2,5 метрів)

Публічна дистанція спілкування – це відкрита зона для виступу оратора перед аудиторією (більше, ніж 3 метри)

Спостерігайте за дистанціями учителя у ході уроку. Яка переважає?

Дата _____ Школа _____
Клас _____ Учитель _____

Тема 3. Проблеми взаємодії вчителя та учнів.

Мета: усвідомити сутність прийомів педагогічної взаємодії; осмислити сутність педагогічного такту, його функцій, особливостей поведінки тактової людини, розвиток професійних умінь застосування ефективних засобів виховного впливу на учнів; стимулювати потребу в піднесенні рівня культури спілкування з учнями як важливого компонента педагогічної майстерності.

План

1. Установчо-мотиваційна лекція про педагогічний такт та прийоми педагогічного впливу.
2. Відвідування уроків учителів початкових класів.
3. Аналіз прийомів педагогічного впливу.
4. Позаурочна організаційно-виховна робота з молодшими школярами.

Література

Базова

1. Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2008. С. 135-136.
2. Філатова Л. С. Педагогічна майстерність : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти педагогічних університетів за спеціальностями 013 Початкова освіта; 016 Спеціальна освіта. Харків : ХНПУ, 2021. 90 с.

Додаткова

3. Кіліченко О. І. Основи педагогічної майстерності: модульно-рейтинговий підхід URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/library/kilichenko.pdf> (дата звернення: 11.12.2021).
4. Педагогічний такт учителя URL: https://pidruchniki.com/90497/pedagogika/pedagogichniy_takt_uchitelya (дата звернення : 20.12.2021).
5. Педагогічний такт учителя URL: <https://studopedia.info/9-21462.html> (дата звернення : 20.12.2021).
6. Рибалко Л.С., Пасько Л.Б. Основи педагогічної майстерності. Вступ до вчительської професії. Харків : ХДПУ. 2004. С. 43-45.

1. Які властивості педагогічного такту учителя Ви спостерігаєте на уроці?

- любов до дітей,
- ввічливе ставлення до дітей,
- чуйність,
- уважність,
- доброзичливість,
- самовладання.

2. **Спостерігаючи за прийомами педагогічного впливу**
(створюючими: переконання, навіювання, заохочення, доброта, увага, прохання, організація успіху у навчанні, залучення у цікаву діяльність;
гальмівними: наказ, ласкавий докір, удавана байдужість, натяк, іронія, обурення, засудження, покарання, попередження).
Описати 2-3 педагогічні ситуації, які містять вищезазначені прийоми.

---

3. Доповнити три ключові операції педагогічного впливу.

1. «Я-повідомлення» – оголошення вчителем свого стану і ставлення до вчинку чи дії учня, як явища (починається словами: «Я завжди...», «Мені завжди...»).

Наприклад: хлопчик ненароком кинув з підвіконня вазон – «Я завжди засмучуюсь, коли гине краса»; 11-класники напередодні свята прийшли до школи в білих сорочках і краватках – «Мені завжди приємно бачити елегантно вдягнутих людей».

---

2. «Ти-повідомлення» (позитивна підтримка) – має на меті пояснення негативної поведінки учня його позитивними рисами, мотивами.

Наприклад: учень не виконав домашнього завдання – «Ти, напевне, забув вдома зошит»; учень запізнився на урок – «Ти, мабуть, відводив молодшу сестричку в садочок, і тому запізнився».

---

3. «Безумовність норми» – має на меті розкриття перед школярами соціально і особистісно значущих доказів на користь етичних вимог, тобто того, що дасть дотримання тієї чи іншої норми людям взагалі чи конкретному учневі.

Наприклад: Учитель звертається до чергових з проханням витерти дошку, а у відповідь чує: «Ми на ній не малювали!» Вчитель зауважує: «Нам усім буде складно розібратися у новому матеріалі без записів на дошці і схем, у тому числі, і вам».

Дата _____ Школа _____
 Клас _____ Учитель _____

Тема 4. Педагогічні конфлікти: профілактика та розв’язання.

Мета: поглибити усвідомлення студентами специфіки педагогічних конфліктів; закріпити уявлення про прийоми їх профілактики; розширити уявлення про стилі розв’язання педагогічних конфліктів; формувати в майбутніх учителів уміння вирішувати педагогічні конфлікти.

План

1. Установчо-мотиваційна лекція про педагогічні конфлікти, їх профілактику та розв’язання.
2. Відвідування уроків учителів початкових класів.
3. Аналіз відвіданих уроків з погляду педагогічної проблеми.
4. Позаурочна організаційно-виховна робота з молодшими школярами.

Література

Базова

1. Нагаєв В. М. Конфліктологія : підручник – К. : Центр навч. л-ри, 2004.
2. Скібіцька Л. І. Конфліктологія : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів. – К. : ЦУЛ, 2007. 383 с.
3. Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. Кам’янець-Подільський : Видавець Зволейко Д., 2008. С. 111.
4. Філатова Л. С. Педагогічна майстерність : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти педагогічних університетів за спеціальностями 013 Початкова освіта; 016 Спеціальна освіта. Харків : ХНПУ, 2021. 90 с.

Допоміжна

5. Білявська Л. В. Діяльність учителя початкових класів щодо запобігання та розв’язання шкільних конфліктів Таврійський вісник освіти. 2015. № 1(49).
6. Джелалі О. В. Психологія вирішення конфліктів : навч. посібник – К. ; Х., 2006. 318 с.

1. Працюючи з науковими джерелами з’ясуйте типологію конфліктів у школі:

---

3. Спостерігаючи за роботою вчителя визначити, чи виділяє класовод «улюбленців» та «покинутих»? Порахуйте, скільки разів учитель звертає увагу і до одних, і до інших. Критичні зауваження та словесні заохочення занотуйте.

---

4. Визначити стратегію поведінки учителя у ході конфліктів (уникнення конфлікту, конфронтація (суперництво) у конфлікті, стратегія пристосування, компроміс, співробітництво).

---

5. Знайдіть та занотуйте висловлювання В. О. Сухомлинського щодо конфліктів: «Конфлікт між педагогом і дитиною, між педагогом і колективом - велика...

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ
Розробник: к.п.н., доц. Філатова Л.С.

Питання до заліку

1. Виникнення та становлення педагогічної професії, її своєрідність, перспективи розвитку.
2. Сутність педагогічної діяльності: структура, функції.
3. Сутність педагогічної діяльності: види, особливості.
4. Психолого-педагогічна модель сучасного вчителя.
5. Роль учителя початкових класів у сучасному суспільстві, її особливості.
6. Професіограма вчителя початкових класів.
7. Поняття педагогічної майстерності, її компоненти.
8. Професійна компетентність вчителя.
9. Педагогічні здібності вчителя.
10. Педагогічна техніка вчителя.
11. Зовнішня техніка вчителя : пантоміміка, жести, міміка.
12. Зовнішня техніка вчителя : візуальний контакт, тактильна комунікація, міжособистісний простір.
13. Зовнішня техніка вчителя : дихання, голос, дикція.
14. Внутрішня техніка вчителя.
15. Шляхи досягнення емоційної саморегуляції : метод фізичних дій, самонавіювання.
16. Шляхи досягнення емоційної саморегуляції : розрядка в діяльності, емоційне налаштування на урок.
17. Арт-терапія, її види.
18. Професійне вигорання вчителя: сутність, причини, стадії, шляхи подолання.
19. Педагогічна культура вчителя, функції, компоненти.
20. Шляхи та засоби розвитку педагогічної культури.
21. Система К. С. Станіславського та її роль у формуванні педагогічної майстерності вчителя.
22. Спільне і відмінне в театральній і педагогічній майстерності.
23. Поняття «професійне самовиховання». Структурні компоненти самовиховання.
24. Методи професійного самовиховання.
25. Сутність педагогічного спілкування, його особливості.
26. Професійне та непрофесійне педагогічне спілкування.
27. Характер, функції педагогічного спілкування.
28. Типи педагогічного спілкування.
29. Бар'єри, що перешкоджають педагогічній взаємодії.

30. Сторони та компоненти педагогічного спілкування.
31. Структура педагогічного спілкування.
32. Стили педагогічного спілкування.
33. Комунікативні уміння вчителя.
34. Педагогічна етика вчителя, її категорії.
35. Педагогічний такт, його складові.
36. Умови оволодіння педагогічним тактом.
37. Сутність індивідуальної бесіди, етапи її організації.
38. Прийоми педагогічної впливу.
39. Діалог на уроці. Характеристика уроку-діалогу.
40. Головні технологічні елементи організації навчання на уроці.
41. Показники ефективності уроку-діалогу.
42. Поняття конфлікту, стадії розвитку конфлікту.
43. Сутність педагогічного конфлікту, причини виникнення, класифікація.
44. Стили розв'язання педагогічних конфліктів.
45. Поняття булінгу (цькування), фази розвитку, форми.
46. Причини виникнення булінгу (цькування).
47. Учасники булінгу (цькування).
48. З'ясування обставин випадку булінгу (цькування).
49. Заходи з протидії булінгу (цькуванню) для дітей молодшого шкільного віку.
50. Профілактика булінгу (цькування) в закладах освіти.

Розподіл балів, які отримують студенти

Теми	Завдання у робочому зошиті						Разом	День у школі	Усні відпов.	МК	Всього
	1	2	3	4	5	6					
1.1	0,5	0,5	0,5	1	1	0,5					
1.2	0,5	0,5	1	0,5	1,5	-					
1.3	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1					
1.4	0,5	1	0,5	0,5	0,5	1					
1.5	0,5	1	1,5	1	-	-					
2.1	0,5	0,5	1	2	-	-					
2.2	0,5	1	0,5	1	1						
2.3	1	0,5	1	0,5	1						
3.1	0,5	1	1	1,5							
3.2	1,5	0,5	2								
4.1	0,5	1	1	1,5							
4.2	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5					

Навчально-методичне видання

**Укладач:
Філатова Лада Семенівна**

**РОБОЧИЙ ЗОШИТ
З НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ
«ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ»**

*Методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти
педагогічних університетів за спеціальністю
013 Початкова освіта*

Відповідальний за випуск: Л. С. Філатова

Комп'ютерна верстка: Л. С. Філатова

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несе автор

Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Друк цифровий Ум.друк. арк. 16,7

Тираж 100 прим. Зам.11-11/01

Друк Видавництво МОНОГРАФ

ФОП Іванченко І.С.

пр. Тракторобудівників,89-а/62, м. Харків, 61135

тел.: +38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої
продукції ДК № 4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com.ua